

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

52054

April 1902

26.

Knjižnica

za v v v

mladino

Urejuje v v v

Engelbert Gangl

Izhaja v 7 v

vsake tr. mesece

Knjižnica

za

mladino

Urejuje * * * * *

Engelbert Gangl,

učitelj v Ljubljani * * *

Knjiga 26.

Izhaja vsake tri mesece

Vseletna naročnina K 3.20

+ 52054

52054

TISKALA IN ZALOŽILA
GORIŠKA TISKARNA ☐
A. GABRŠČEK ☐ ☐ ☐ ☐
V GORICI ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

D 383/1957

Ciguljka.

Zgodovinska črtica iz leta 1848.

Spisal Fran Rákuša.

Na spodnjem Ptujskem polju, tam, kjer dela Drava s svojo panogo — Draviščem — dve uri dolg in tričetrt ure širok otok, ob Dravinem pritoku Pesnici, stoji vas Cvetkovci. Skozi vas drži okrajna cesta, ki veže mesti Ormož in Ptuj ter gre dalje proti Mariboru, odtam pa v Gradec. — Hiše Cvetkovčanov stoje na obeh straneh ceste ena poleg druge. Obrnjene so z načeljem proti cesti. Zadaj stoje gospodarska poslopja, za temi pa se razprostirata po dva vrtova: na prvem se mudi v poletnem času živina, a na drugem so gredice za zelenjavo. Oba vrta sta obsajena s sadonosnim drevjem. Za vasjo v severni smeri se razprostira lepo Cvetkovsko polje, ki je del velikega Ptujskega polja. V

južni smeri od vasi pa so travniki in pašniki, ki segajo do Drave.

Cvetkovčani se pečajo izključno le s poljedelstvom, z živinorejo in vinogradništvom. Še do najnovejšega časa ni bilo v vasi nobenega rokodelca. Ta opravila prepuščajo Cvetkovčani svojim viničarjem. Poljsko in sploh vsako delo opravljajo skupno, to je, sosed pomaga sosedu: kočar, ki nima vozne živine, gre kmetu na pomoč z motiko, s srpom, koso in sekiro, a kmet njemu z vozom in s plugom. In tako bi moralo biti povsod: roka naj umiva roko!

Ob nedeljah po popoldanski službi božji hodijo Cvetkovčani pod košate hruške eden k drugemu v vas, da se zmenijo, kaj je bilo v pretečenem in kaj bo v prihodnjem tednu. Mladina poje lepe slovenske pesmi, a starci uresničujejo besede pesnika, ki pravi:

Ko se očaki sivi
pod drévo vsedajo,
začnejo modrovati,
kako je nekđaj b'lo.

Sedaj poznaš, dragi čitatelj, vsaj nekoliko Cvetkovce in Cvetkovčane.

*

Bilo je leta 1848. v 8. dan listopada. V tem nemirnem letu je po vsi Avstriji več ali manj vrelo. — Madjari so takrat začeli proti slovenski meji tiščati pod poveljništvom polkovnika Perczelja. Njemu nasproti se je postavil general Nugent ob štajersko-ogrski meji, in sicer dne 1. vinotoka pri Radgoni, 7. vinotoka v Veržeji, 21. vinotoka pri Središču, kjer je stražila mejo peta stotnija. Dne 29. vinotoka pa je poklical Nugent to stražo v Ormož ter jo pomnožil z devetimi lovskim bataljonom. Vojaki so bili nastanjeni po vaseh med Ormožem in Ptujem; v Cvetkovcih jih je bilo vse polno. To priliko je porabil dne 8. listopada Perczelj ter vodil svojo roparsko četo že ob 4. uri zjutraj skozi Središče v Ormož. Naši vojaki so bili jako iznenadeni. Neki narednik je silno hitro jezdil iz Ormoža skozi vasi proti Ptuju ter

vedno kričal: »Madjar in Friedau,« t. j. »Madjar v Ormožu.« Vendar pa je stotnik Leinner s svojo šesto stotnijo, ki jo je postavil pred Ormožem, sovražnika tako dolgo motil, dokler ni prišel Nugent s svojimi vojaki od Velike nedelje. Vojska ni dolgo trajala; Madjari so jo kmalu popihali. Naša vojska je izgubila 4 vojake, a 5 jih je bilo ranjenih.

Kaj pa se je godilo v Cvetkovcih?

»Stanovniki celega okraja, vsi prestrašeni, večjidel bežijo; deca in žene jočejo, nekateri ženejo živino pred seboj, da bi tako rešili vsaj nekaj grabljivim rokam divje druhali« — piše g. Lapajne v »Zgodovini štajerskih Slovencev«. Tudi Cvetkovčani so bežali; nekateri v hribe, drugi so gnali živino na Otok. Tudi pri Ciguljevih je bilo tako; le Ciguljka, vdova, ki je štela takrat kakih 49 let, je ostala doma, zakaj imela je dva častnika na stanu. Le-ta sta ji naročila, naj jima pripravi kosilo.

Ciguljka se je pripravila na vse, naj pride, kar hoče. Živine ni bilo doma; kleti je zaklenila, denar spravila v »gada«*) ter šla v kuhinjo, pripravljat kosilo. Ko je zakurila, stopi k njej v kuhinjo vojak — Slovenec ter jo milo poprosi: »Ljuba mati, lepo vas prosim, skuhajte nam krompirja; morda bo to naše zadnje kosilo; saj veste, da gremo v boj!« Sedaj šele so se zbudile ženi strašne misli in skrbi: kje so njeni otroci, kaj se bo z njimi godilo; ali jih bo še kdaj videla? V duhu je videla svojega sina Ivana, od krogle zadetega, umirati. Pa za velikim strahom pride še večji. Ko je nesla vojakom na dvorišče kuhanega krompirja, stopi k nji neki nemški vojak, potegne sabljo ter zagrmí nad njo: »Baba, Geld her!« t. j.: »Baba, denarja sem!« »Kaj hoče ta?« vpraša Ciguljka istega vojaka, ki jo je prosil za krompir. — »Ničesar se nimate bati, mamica; ta-le pravi, da bi mu dali denarja,« ji tolmači

*) »Gad« je bil otel, usnjat pas, ki so v njem nosili naši predniki srebrn denar. Pisatelj.

vojak — Slovenec. Ciguljka nato globoko vzdihne, pogleda proti nebu, pa hitro zbeži v hišo. Vojak — Nemec si je menda mislil, da mu bo prinesla denar, pa se je motil. Odšla je v hišo, si odvezala pas ter ga zagnala pod posteljo, da so srebrnjaki glasno zarožljali. Ko je prišla iz sobe, je držala le nekaj ključev v rokah. Vrata je za seboj zaprla in obstala na pragu.

Bila je tako resnega obraza, da so vojaki na dvorišču kar potihnili ter začeli strmeti vanjo. Med tem sta stopila na dvorišče domača častnika, ki sta se vrnila od Velike nedelje. Sedaj je postala Ciguljka pogumna; častnikoma, ki sta jo vprašala, kaj se je pripetilo, niti odgovorila ni, ampak pričela je, obrnjena proti vojakom, govoriti nekako tako:

»Vi ste vojaki! Presvetli cesar, naš deželni oče, vas je vzel v službo, da bi skrbeli v domovini za mir ter jo branili pred vsakim sovražnikom. Tudi v naše kraje vas je sedaj poslal, da bi nam odvrnili sovražne nam Madjare, ki nam hočejo le hudo.

Naš kraj je le majhen del velikega avstrijskega cesarstva, naše preljube očetnjave. Ta kraj ni vaš rojstveni kraj, ni vaša ožja domovina. Vaši roditelji in domačini opravljajo sedaj v lepem miru svoja dela, a drugače se godi nam nesrečnikom. Prosim vas, pomislite vsaj nekoliko ter si živo predstavljajte, kako bi bilo vam pri srcu, ako bi videli svoje starše in domačine v takšni nevarnosti, v kakršni smo sedaj mi!...«

Ciguljka je hotela še dalje govoriti, pa ravno v tistem trenutku je kričal skozi vas neki narednik, kakor sem že poprej povedal: »Madjar in Friedau!« Takoj so vsi vojaki odrinili proti Ormožu. Slovenski vojaki so gredoč peli to-le pesem:

Kaj bo začeti,
fantje, na sveti?
Cesar nas vabi v svojo službó! .
Nič se ne bojmo,
glasno zapojmo:
Saj nam Slovencem hudo ne bo!

Bistri rojaki
bomo vojaki,
znancem 'mo dajali doma slovo.
Vse, kar nas le čuje,
naj ne žaluje:
Saj nam Slovencem hudo ne bo!

Naše trpljenje
bo zasluženje,
s tem si zaslužimo sveto nebo.
Fantje, korajžni
bod'mo na rajži:
Saj nam Slovencem hudo ne bo!

Zdaj 'mo odišli
dol na Madjarsko,
kjer bomo za vas prelivali kri.
Nič se ne bojmo,
glasno zapojmo:
Saj nam Slovencem hudo ne bo!

Zdaj 'mo odišli.
Če boste sliš'li,
da 'mo pokojni djani v zemljó,
le potrebočim
pros'te pomoči,
saj nam Slovencem hudo ne ho!

*

Kako se je končala vojna, to sem že povedal.

Ciguljka je privedla še tisti dan svoje otroke domov. Le-to dogodbico, ki sem jo tukaj zapisal, je pripovedovala kaj rada svojim otrokom pa tudi drugim ljudem.

Cvetkovski mladeniči, ki so morali iti v vojake, so se kaj radi posljavljali pri Ciguljki, zakaj vsakemu, ki je jemal slovo, je zbudila gorečo ljubezen do cesarja in domovine, in ne zaman: Vsak je prišel kot podčastnik domov, zakaj fantje so storili, kar jim je veleval domovine ukaz!

Vaška mladina je tudi rada zahajala k Ciguljevim v vas; saj so tudi vsi otroci Ciguljko nazivali — babico. Odraslim je pa bila »Ciguljeva Jera«, a tujcem in beračem pa, ki so navadno v njeni hiši prenočevali, skratka »Ciguljka«.

Umrla je leta 1877. Velika množica ljudstva jo je spremila k večnemu počitku.

Ko so jo položili v grob, je nastal glasan jok. Po navadnih molitvah, ki se vrše na grobu, je stopil domači gospod župnik na

sosednji grob ter govoril Ciguljki nagrobnico blizo tako-le:

»Ciguljke ni več! — Sem-li prav povedal, vprašam vas, berači, zakaj vi ste jo tako imenovali!

Ciguljeve Jere ni več! Sedaj veste, koga mislim, vsi farani!

Babice ni več! — Sedaj šele me umejejo otroci!

Kaj pa je bila Ciguljka beračem? Bila jim je dobra pomočnica; skrbela je zanje kot mati; rada jih je prenočevala, snažila in jim dajala obleke. Pri nji je obhajal marsikateri siromak velikonočne in druge velike praznike, zakaj ona je poznala zapoved ljubezni do bližnjega in se ravnala po nji. Bodite ji hvaležni, molite zanjo.

Kaj pa je bila Ciguljeva Jera vam, farani, da ste prišli, spremit jo k večnemu počitku? Bila vam je dobra prijateljica; rada je vsakemu pomagala, če je le mogla. Se-li še spominjate onih časov, ko nas je ljubi

Bog kaznoval z lakoto? Veste-li, koliko siromakov je ležalo takrat v Ciguljkinem skednju? In vse je ona preživljala z vsakdanjim kruhom. Morda je še kdo tukaj v naši sredi, ki je takrat prosil Ciguljko: »Jera, pomagaj, daj zrnja ali kruha!« In vsakemu je kaj podarila, rekoč: »To je dar božji. Vzemi ga!« — Ciguljki pa zategadelj ni ničesar manjkalo; vsega je imela dovolj; bila je dobra, pobožna gospodinja. Posnemajte jo, ve gospodinje; ohranite jo v spominu!

Kaj pa je bila babica vam, otročiči, da ste se tudi vi udeležili njenega pogreba? Vem, da bi mi na to vprašanje vsi odgovorili: »Babica so nam bili!« Že prav, ljubi moji; tako ste jo imenovali; to pa zaradi tega, ker ste dobivali od nje kolačev, jabolk in drugih reči, ki so vam najbolj všeč. Ob nedeljah in praznikih je posedavala tudi z vami na vrtu ter vam pravila povesti, vas učila moliti, vmes se pa tudi z vami igrala. Otroci, tudi semkaj na grob jo pridite večkrat obiskat! Babica pa bo gledala iz nebes doli

na vas ter se veselila, ako boste pridni in pobožni!

Ti, Jera, pa uživaj v nebesih plačilo, ki si ga zaslužila na zemlji; saj si vedno dajala Bogu, kar je Njegovega, cesarju, kar je cesarjevega, in bližnjemu, kar si mu mogla storiti dobrega!«

Pod slamnato streho.

Povest.

Spisal Peter Miklavec-Podravski.

1.

Vas Podlesje ni velika ne majhna. Šteje kakih 30 številk ter stoji ob znožju visokega Pohorja, ki se mu ima tudi zahvaliti za svoj dober sloves, zakaj vse, česar prebivalci potrebujejo, dobe večinoma iz lastnega zemljišča, da se jim ni treba daleč po svetu ubijati za kruhom. V vsi župniji je prilično nad 2000 prebivalcev, ki pa žive večinoma razdruženi po svojih kmetijah ter se le ob nedeljah in praznikih zbirajo pred cerkvijo, da o tem in onem pokramljajo in pozvedo nemara tudi kaj novic. Novosti je pri njih samih jako malo, zakaj večinoma žive še tu ljudje, trdni Slovenci, po običajih svojih

očetov, ki jim je bilo geslo: »Staro vino, stara vera, to je najbolje. Sleparij nam ni treba.«

V letnem času se ukvarjajo Podleščanje s poljedelstvom, a kjer to ne uspeva, pa tudi z drvarstvom in planšarstvom. Iz gozdov izsekavajo ravne jelke in smreke, narejajo iz njih »plohe«, ki jih potem v pilah ob potoku sežagajo v deske in te odplavljajo po Dravi v spodnje kraje. Le pri tem poslu kakor tudi pri izvrševanju vojaške dolžnosti zahajajo Podleščanje nekoliko na tuje, sicer pa ostajajo radi doma, držaje se pregovora: »Povsod dobro, doma najbolje!« Planšar pa odžene spomladi svojo čredo v planino in ostane z njo gori čez vse leto. — Pozimi pa pokrije ta pogorski kraj ponajveč debel sneg, in tačas se zbira veselo pevajoča družina okolo ognjišč v sobah, ki se navadno nahajajo po starodavni navadi poleg sajaste peči, nad katero je popet črn obok, ki brani plamenu, da ne šviga v strop, dočim se vlačí po sobi dim, kar ga ne more skozi dimnik.

Hiše s kuhinjami so tu še redka prikazen; v družini, med katero vlada sporazumljenje je veliko prijetnejše bivati ob zimskih večerih skupaj v sobi, pri plapolajočem ognju in goreči borovi treski. Tu vrte kolovrate, popravljajo orodje, pojo mične narodne pesmi, ali pa pripovedujejo pripovedke iz davnih, davnih časov.

Vaščanje sami se odlikujejo od svojih sosedov po tem, da so svoja stara pohišтва že davno predelali ter jih predrugačili po zahtevi časa. S svojo lastnino so sicer to lahko storili; kar pa sodi v občinske ali župnijske zadeve, tu je vendar treba povprašati poprej tudi svoje sožupljane izpod slamnatih streh, zakaj skupna bremena nosijo eni kakor drugi, pa imajo zato tudi vsi enako skupno pravico. Župnija je sicer razdeljena v dve občini, a cerkev in šola sredi vasi — ta je lastnina vseh. V šolo in v cerkev zahaja deca iz cele župnije. Tudi napredujejo le po zmožnostih, ne pa po stanu, da se vaščanje prav nič ne morejo ponašati, da

so njih otroci učenejši od otrok kmetiških staršev. Da bi pa imeli vaščanje vendar nekaj prednosti, pošiljajo radi svojo deco v mesto v šole.

Prihovčeva kmetija se je nahajala dobro četrt ure od vasi. Ker je stala na nasprotnem griču, je užival vrli Slovenec Prihovec lep razgled na vas in po ostalih sožupljanih. Prihovec, močan in krepak mož v najboljših letih, je sicer rad zahajal v vas, kjer je imel mnogo znancev in prijateljev, ki so ga kot značajnega človeka v resnici spoštovali. Dasi ni bil sam učen človek, ker si ni mogel znanja — razen čitanja tiskanih knjig — nikjer prisvojiti, zakaj v njegovih šolskih letih ni bilo še v Podlesju redne šole, je vendar po lastni izkušnji razvidel, kako dobro je za človeka, ako se v mladih letih, zlasti v sedanjem času, ko je svet vedno bolj premeten, kaj nauči. In četudi težko, je vendar pridno pošiljal svoje otroke v šolo. Pa tudi pri tem obiskovanju je vladal strog red. Nikdar niso smeli otroci oditi z doma pre-

zgodaj, pa tudi nič veselega ga ni čakalo doma, kdor se je brez vzroka kje predolgo po šoli zamudil.

Takrat, ko se začenja naša povest, je imel oče Prihovec že petero otrok: četvero fantov in deklico, ki je bila najstarejša ter je že dorasla šoli. Zato so bili bratje navezani drug na drugega. Najstarši deček, Polde, je hodil prvi dve leti v šolo s sestro, potem pa je dobil za tovariša brata — najprej enega, potem drugega. Preden pa je dovršil šolska leta, je zadel njegovo »tornistro« na pleča že tretji. In tako je šlo po vrsti. Starejšemu Poldetu so sicer bratje to njegovo prvenstvo večkrat zavidali, zakaj bil je res v marsičem na boljem. Če je veljalo, oskrbeti deci novo obleko, jo je dobil navadno on, svojo prejšnjo, premajhno in oguljeno, je dal bratu, in ta svojo zopet mlajšemu bratu. Tako se je godilo tudi s šolskimi knjigami in še z marsičem drugim. Pa zaradi te prednosti je imel tudi dokaj drugih dolžnosti, katerih so bili bratje prosti.

Moral je učiti doma mlajše, paziti nanje po poti v šolo in iz šole in, če treba, tudi braniti jih pred zlobnimi paglavci. Ker so šteli navadno vse napake na njegov račun, in je bil on za vse odgovoren, je tudi zgodaj jenjal biti lahkomišljen.

Komaj se je razumel nekoliko na številkah in pisanje, je obračal tudi igre bratov in drugih otrok na važne opravke. V prostih urah, zlasti v počitnicah, je nabral drobnih kosov papirja, ga naznačil po velikosti s številkami in porazdelil potem med tovariše. To so bili njih prvi »bankovci«. Drobiž pa si je izdeloval lahko vsakdo sam iz borove skorje. Zbrana družba otrok si je izbrala primeren kraj za igranje; eni so si postavili iz kolov in deščic hišice kot »kmetijo«, drugi oskrbeli pota, tretji so bili žagarji, ki so navadno cepili z nožem odrezke leskovega stebličja ter pripravljali iz njih »deske«. Pa je prišel trgovec z »bankovci« in pokupil lesnino. Za njim je došel služabnik z vozom in lesenim konjičkom, ki je odpeljal les na

»brod«, tjakaj k prostorni mlaki poleg hleva. Tam so že čakale »ladje« (navadni odrezki širokih desák) z jamborom in jadrami. Na ladje so naložili blago ter ga ob ugodnem vetru odpeljali v »drugi svet«. Ker je bilo treba vse iznova narediti in sploh vse le Poldetu nadzorovati in oskrbovati, ki pa še sam mnogo tega nikjer in nikdar ni videl, pač pa čul časih domače, ki so se o tem pomenkovali, si je lahko misliti, da jim je dan pri tem minil jako naglo. Časih je Polde dolgo premišljal in ugibal nad tem in onim, kako bi se še dalo ugodnejše napraviti in izvršiti. To mu je dvakrat provzročilo nekoliko prav bridkih ur.

Papir za izdelovanje »bankovcev« je pošel, in trebalo bi novega. Pa oče Prihovec ni dajal deci novcev po nepotrebnem, torej tudi Polde ni imel s čim kupiti papirja. Kar ga je bilo doma dobiti iz starih knjig, tega je že davno poiskal in porabil. Ves zamišljen je hodil klavrno semintja. Ko pa je povedal svojo zadrego domačemu hlapcu, mu je ta

svetoval, naj gre z njim v nedeljo na keglišče, kjer si zamore, ako bo marljivo postavljajl kegle, prislužiti nekaj vinarjev. »Pa očetu tega ni treba prej praviti.« — Rečeno, storjeno! Res jo pobriše Polde v nedeljo popoldne s hlapcem tja. Jako se je sicer veselil nabrane vsotice — borih 20 vinarjev — pa le s težkim srcem jih je nesel domov, ves v skrbah, kaj poreko na to oče. Tudi si ni precej drznil stopiti predenj. A še pred večerjo ga je Prihovec, ki je povpraševal ves popoldne po njem, opazil v družinski sobi, stopil k njemu in mu zabičevaje, da tega ne trpi in mu z opravičeno jezo pomerjal brezovko po plečih, da je Polde res tisočkrat obžaloval to svojo pot. In ker je bil z njim vred kregan tudi hlapec, ni tudi pozneje nikdar več šel z njim.

Drugi slučaj se mu je pripetil nekoliko pozneje. Poldetu je trebalo noža, s katerim bi zamogel pri svojih opravkih marsikaj potrebnega lažje izdelati. A kako naj ga dobi? Oče je otrokom sicer kupil rdeče

pobarvanih »cesarskih klekcev«, kakor so se imenovali nožiči z lesenim rogom — pa ti režejo navadno le »meglo, vodo in kuhano repo«. Ako že mora nož biti, naj bo vsaj vreden tega imena! Polde je res imel desetico, ki jo je dobil od botra, in s tem novcem se je napotil v prodajalnico. Ali tudi najmanjši nožič je veljal 40 vinarjev. Žalosten je odšel Polde iz prodajalnice. Ko pa mu hrepenenje po nožu le ni dalo miru, je dal desetico svojemu sošolcu ter ga poprosil, naj gre po nožič, rekši, da prinese drugo desetico pozneje. Sošolec je šel. Trгоvec je dal nožič ter spravil desetico, a sedaj je imel Polde poleg noža novo skrb, kje bi si pridobil ta dolžni denar? Da bi si na poti domov prepodil skrb, je vzel nožič iz žepa ter ga jel pazno ogledovati in odpirati. Imel je dvoje rezil, eno večje, drugo manjše. Hej, tu v lesju poleg steze raste mlada leska! Tej treba dati najprej poizkusiti njega ostrino. In res nastavi nanjo manjše rezilo. Toda komaj zareže nekoliko v steblo, se odkrhne

rezilo kakor bi bilo iz stekla ter ostane v zarezi. Polde prestrašen ostrmi. Nož še plačan ni in že je strt! Po daljšem premišljevanju vzame rezilo iz zareze, ga vloži k ostalemu v rog in spravi v žep. Očividno mu je šinila rešilna misel v glavo.

D drugega dne, ko je odšel v šolo, je vzel s seboj nožič, ki ga doma še pokazal ni. Nožič je hotel dati prodajalcu nazaj. Naprosil je zopet tistega sošolca, da ga ponese nazaj v prodajalnico z izgovorom, da ga ne more plačati. Trgovec se da pregovoriti ter vrne desetico. Že je Polde menil, da bo vse dobro. Prihodnjo nedeljo pa ga pokliče oče k sebi, vrže predenj tisti strti nožič, ki ga je moral namesto njega plačati ter ga zaradi nepoštenega ravnanja hudo ošteje. Polde se je jokal in prosil, in oče je kazen odložil. Pa žal mu je vendar bilo, da je vkljub škodi in očetovi jezi nož vendarle strt. Ker ga tudi ni maral, ga je dobil brat; pa vsekdar, ko ga je zagledal pri bratu, se

je spomnil Polde svojega dejanja in se ga srčno kesal.

Ko je bilo pri teh njih »kmetijah« že vse drugo pripravljeno, je manjkala naposled še ura, po kateri bi se dalo vse gospodarstvo bolje oskrbovati in urejati. Po navodilu očetovem, ki je že videl takšno uro, je napravil Polde na stebru blizu igrališča solčno uro, sam pa je nosil v žepu uro iz medi, ki mu jo je podaril hlapec. Bil je to kaj svetel in po mnenju otrok jako umeten izdelek. Najbolj pa je hrepenel po takošni uri njegov mlajši bratec Tone. Večkrat je prosil brata, naj mu jo podari. A Polde je vedel, da bi brat uro le prekmalu pokvaril, torej mu ni hotel izpolniti želje. Pa ko sta nekoč hodila po gozdu, in Tone le ni nehal biti nadležen, mu stavi Polde predlog, da dobi uro, ako pripleza ob mladi jelki poleg pota tako visoko, da bo mogel Polde pod njim ravno stati. Vedel je namreč, da se to »debelemu Tončku« — kakor so^o ga imenovali — ne posreči tako lahko. Tonček se tudi

mahoma spravi na delo. Pleza in pleza, da se je že ves potil. Bil je že par črevljev od tal. V tem pa hipoma zdrči po drevesu na tlà in sede v travo.

»Nu, kaj?« vpraša Polde, »ali ne boš več plezal?«

»Moram se nekoliko oddahnuti,« odgovori zasopljeni Tonček, ko se odpočijem, bom že plezal. Samo glej, da mi potlej daš obljubljeno uro!«

»Seveda jo dobiš!« pravi Polde ter izvleče uro iz žepa in jo položi v travo. Že je bil prepričan, da omaga Tone še drugič. »Glej, kako je zala!«

Pri pogledu na uro se zaiskre Tončku oči, in že je stal pri drevesu. Poganja se navzgor, pa zopet je bilo telo pretežko in roke preslabe; kmalo je bil spet na tleh.

»Kaj vendar delaš?« ga vpraša Polde s smehom.

»Še enkrat se moram odpočiti, potem pa bom lahko plezal.«

Tako so se poizkusi ponavljali, in Tonček je zopet in zopet počival. Polde se mu je srčno smejal. Pogodila sta se, da sme poizkusiti tudi na drugem drevesu, pa utrujen Tonček ni mogel že niti s tal in tako ni dobil ure...

Pozimi si je bilo treba izmisliti novih iger. Zopet je Poldeta zadela ta naloga. Oče mu je pravil o lokih, s kakoršnjimi so streljali v starodavnih časih. Polde je napravil sebi in bratoma velike in manjše »samo-strele«, s katerimi so se potem vadili v streljanju.

Polesje je bilo razdeljeno — kakor že rečeno — na dve občini, med katerima je tvoril mejo majhen potok. Kmetija očeta Prihovca ni bila več v vaški, temveč v okoliški občini. Ako je bil oče Prihovec priljubljen in spoštovan že v vasi, toliko večje zaupanje vanj so imeli njegovi sosesčanje. Dasitudi razven svojega imena ni znal pisati, so si ga vendar izvolili za župana. Izgovarjal se je na vse načine, a končno se je vendar

udal prošnji sosesččanov. Ker pa mu je obljubil njegov mlajši brat, Poldetov stric, krčmar poleg okrajne ceste, ki drži skozi Polesje, da bo oskrboval vse pisarije, bližnji sosed Dolinščak pa, da bo pomagal pri drugih opravkih, je naposled prevzel Prihovec to težavno breme. Sedaj sta tudi stric in sosed Dolinščak prav pogostoma zahajala k Prihovcu, in ker sta bila oba v tej župniji znana kot prva narodno misleča moža, niso ostali tudi ti obiski za Prihovca in njegovo deco brez koristi. Poprej ni bilo pri Prihovcu razen Evangelija, Svetega Pisma in nekaj starejših del nič drugih knjig; ta dva pa sta mu marno posojevala knjige in časopise. Pregovorila sta ga tudi, da se je dal vpisati v »Družbo sv. Mohorja«. Tako je prišel tudi Polde do knjig, ki jih je prebiral, ko so bili drugi opravki končani. Večkrat je čital na glas tudi družini v družinski sobi. Bili sta namreč v Prihovčevi hiši dve sobi, ena dimnica, druga s pečjo. To je dal Prihovec, ko je postal župan, lepo pobeliti ter je s

svojo rodbino stanoval v nji. Zraven te sobe je bila čumnata, v kateri je živela Prihovčeva mati, otrok njegovih babica. K tej so često hodili tudi ostali njeni otroci in vnuki. Stara mati je rada pela pobožne stare pesmi. Ko so se pa zbrali nje otroci, so se jele glasiti v tesni čumnati novejše, navdušujoče pesmi, kakor: »Kdor ima srce«, »Po jezeru«, »Rožic ne bom trgala«, »Sem slovenska deklica« i. t. d. Ker je te pesmi vsekdar pomagala peti tudi sestra Minka, ki jih je potem kmalu znala na pamet, so se jih naučili tudi nje bratje in jih polagoma jeli razumevati. Pri vedno marljivejšem čitanju knjig in časopisov pa so dostikrat naleteli tudi na sestavke o pravici in krivicah Slovencev. In ker je sosed Dolinščak najrajši govoril z očetom o takšnih rečeh, se je jela tudi v mlada otroška srca zgodaj vcepljati kal narodne zavesti in ljubezni do domovine.

2.

Leta so minevala naglo. Oče Prihovec ni že davno več županoval. To težko breme

je prevzel sosed Dolinščak. Ni bilo pa temu krivo nezaupanje občanov, marveč druge okoliščine. Prvič je pridobil Prihovec k svojemu posestvu še obširno pristavo, ki mu je nalagala dokaj več gospodarskih skrbi, drugič pa mu je županski posel zaradi mnogih šitnih in neprijetnih slučajev popolnoma omrzel.

Ko jim je še oče županoval, so imeli Prihovčevi otroci mnogokrat dosti prilike, da so se prepričali o dobroti očetovega srca, in tako so, po prirodi, postali še bolj človekoljubni in milosrčni. Šolska mladina v Polesju je imela tudi srečo, da sta bila takasni gospod učitelj in katehet moža bistrega uma in ljubečega srca. S šolskimi otroci sta ravnala z očetovsko ljubeznijo. Gospod katehet je zajemal za pouk mladine najrajši zglede iz sv. pisma, ki jih je znal tako lepo razlagati, da so otroke večkrat pri tem polile solze. Tako tudi gospod učitelj. Vsako še tako suhoparno berilo je znal napraviti zanimivo. Izpoznal je Poldetov bistri razum

in njegovo dobro srce, zato ga je vzgajal s posebno pazljivostjo.

Predzadnje šolsko leto so prinesli časopisi, ki jih je sedaj oče Prihovec redno dobival, oglas, da bo jel izhajati bodoče leto v Ljubljani časopis s podobami za slovensko mladino. Poldetov stric, ki je po prejšnji navadi svojo mater in brata Prihovca često obiskoval, je brata na to še posebe opozoril. In tudi Polde je prosil očeta:

»Oče, prosim vas, samo to željo nam izpolnite: naročite nam »Zvonček!« Kakor vas že zdaj radi slušamo, hočemo vas v prihodnje še bolj! Oče, ljubi oče, ne odrečite nam tega!«

Ta prošnja in stričevo prigovarjanje sta očeta ganila, da se je dal preprosi. Izročil je bratu naročnino za pol leta. Stric je radostno obljubil, da novce takoj odpošlje. Vsi so težko pričakovali dneva, ko izide prva številka. Z Novim letom je prinesel poštni sèl prvo številko zaželenega lista.

Kakošno iznenadenje! Poleg mičnih povesti so krasile list tudi zale slike, da se je v resnici vsem prikupil na mah. Vsakdo ga je hotel prvi čitati. Pri Prihovcu, kjer je bilo že dosti čitateljev, se je moral tisti, ki je hotel list prvi čitati, pred ostalimi skriti v samoto, sicer bi mu ga urno iztrgali iz rok. Prva številka pa je romala iz roke v roko, od Prihovca k Dolinščaku, od Dolinščaka k stricu, od strica v vas in šele čez par mesecev je prišla k lastniku nazaj.

Najdalje se je mudila prva številka v vasi pri gospodu učitelju, ki si je list tudi sam naročil. In marsikaj mičnega je prečital učencem iz njega v šoli, jih tako kar nevedé učil zlatih resnic ter jim zbujal veselje do lepih slovenskih knjig.

Tudi nekaj drugih knjig je Polde že imel. Od svojega prvega do zadnjega šolskega leta je bil vsekdar med obdarovanci in poslednja leta vedno prvi med pridnimi učenci. Učenje mu je bilo igrača.

Polde je dobil ob koncu vsakega leta kako lepo knjigo, da se je njegova knjižnica vedno bolj bogatila. Kot svoje prijateljice je tudi knjige prijateljski spoštoval. Shranjeval jih je skrbno v omaro, da bi se ne pokvarile, v svobodnih urah pa jih je marljivo prebiral in tudi domačim čital iz njih. Ko so domači videli, koliko mičnih in poučnih reči se nahaja v knjigah, se jim je čim bol zbuvalo veselje do čitanja. Poldetovo največje veselje je bilo, ako je videl, da se ljudje radi bavijo s knjigami. Kjer je le mogel, jim je prigo-varjal, naj se vpišejo v »Družbo sv. Mohorja« in naroče na lepe slovenske liste. Sam pa se je moral zadovoljevati s tem, kar mu je nudila lastna in očetova zbirka knjig in kar sta mu sosed in stric posojala.

3.

Spomladi naslednjega leta je ostavil Polde šolo. Gospod učitelj, katehet, sosed in stric so nagovarjali očeta, naj da fanta črez leto v četrti razred v mesto, potem pa v gimnazijo.

Bilo bi vse prav, in oče, četudi je komaj čakal na dečka, da bi mu nadomestoval katerega tujih služabnikov, bi bil nemara v to privolil. Da se to ni zgodilo, so zakrivili otroci vaščanov in drugih ošabnežev, ki so se šolali v mestu in prišli navadno nekateri pokvarjeni iz mesta domov. Poldetovemu očetu in takisto vsakemu poštenemu človeku je bilo to zoperno. In oče je rekel sinu: Jaz bi te že dal v mesto, pa bojim se, da bi postal takšen, kakor so ti, že veš kateri. Rajši vidim, da ostaneš doma in mi pomagaš pri gospodarstvu. Bolje bo tudi zate, da ostaneš na kmetih, najsi samo preprost kmet. Ako mi boš doma pridno pomagal, boš kdaj dober gospodar in sosedje te bodo spoštovali in častili. Tako je rekel oče Prihovec in ni dal fanta v mesto.

Kaj pa je preostajalo Poldetu drugega, nego da je svoje proste ure skrbno uporabljal v daljšo izobrazbo. Pa je tudi slednji nedeljski popoldan in tudi svobodni čas na paši porabil največ v to, da je skrbno čital.

V hvalo sosedu Dolinščaku in stricu treba povedati, da sta mu z veseljem posojala raznih knjig. Tudi s šolo je ostal Polde še potem v zvezi, zakaj brata sta ga naprosila za svojega glavnega pomočnika, kadar je bilo treba izdelati domače naloge.

Tretje leto ni oče več naročil »Zvončka«. Polde je po njegovem mnenju otroškim letom že dorastel, ostali bratje pa niso znali ali hoteli očeta tako lepo prositi kakor Polde. Ali pozimi so otroci čutili, kako potreben bi jim bil. Da jim preskrbi nadomestitev, je ustanovil Polde za svoje mlajše brate droben, z roko pisan, leposloven časopis »Večernico«, ki ga je sam spisoval, pisal, urejal in od-dajal. A list brez slik — to mladine ne zanima. Zato pa je začel Polde v list (v dveh ali treh izvodih) risati tudi slike z lastno roko, toda to je bil kaj težaven posel. Navadno si nista bili dve sliki povsem enaki. Čitajoč v knjigi o izumitelju tiskarstva, Gutenbergu, in o lesorezih, je jel neprenehoma misliti na lesoreze. Kaj, ko bi poizkusil enega

narediti? Vzel je gladko deščico iz trdega lesa, jo ogladil in naslikal nanjo podobo, najrajši kakošno žival, ter jo potem izrezal in pritisnil na papir. Izpočetka mu delo ni šlo kaj prida izpod rok, ker je vedno kaka stvar — deščica ali nož — odpovedala svojo službo. Pa dasi tudi poznejše takšne slike niso bile nič posebnega za javnost, je vendar njegova neumorna marljivost spravila »Večernico« tako daleč, da je imela vsaka številka po dve, tri slike. Pa še nekaj so naročniki tu dobivali, česar naročniki drugih časopisov ne dobivajo. To so bili lesorezi, ki so jih prejemniki kaj radi jemali. V kratkem si ugledal pod slamnato streho povsod dovolj teh slik. Ko se je pa raznesla vest o tem nenavadnem časopisu, se je oglasilo tudi dosti drugih naročnikov, in Polde, ki se je ustrašil tolikega pisanja, je ustavil izdajanje svojega lista. Glavno korist pa je imel vendarle Polde sam, saj se je navadil čedno in vedno pravilnejše pisati.

A pisanja mu tudi odslej ni manjkalo. Sosed župan Dolinščak je večkrat vabil fanta k sebi, da mu je pisal to in ono za občino. Ko si je s tem prislužil nekoliko novcev, si je zopet naročil »Zvonček«. Ker sta pa s sosedom, ki je fanta, hrepenečega po izobrazbi, kaj rad imel in videl tudi v njega razumu nenavadnih zmožnosti, bila večkrat skupaj, mu je ta prigovarjal, naj poizkusi tudi pisati kratke sestavke za »Zvonček«. »Poštnina te ne bo stala nič, ker pošljem rokopis jaz na svoje stroške uredništvu,« je dostavil sosed, in Polde mu je segel v roko ter mu obljubil, da nekaj pripravi.

Po teh navdušujočih sosedovih besedah se je jel Polde resnobno pripravljati na ta posel. Kot marljiv čitatelj že poprej, je to pridnost odslej še podvojil. Kar si je kje prislužil novcev, jih je izdal za knjige. Tudi je vsakokrat, ako je bilo vreme količkaj ugodno, ko je gnal živino na pašo, nesel s seboj po več knjig ter jih tam čital s slastjo kot bi užival najslajšo hrano. Pri čitanju se

mu je tudi vedno bolj širilo duševno obzorje. V šoli je izvedel iz šolskih knjig za svojo vedoželjnost vse premalo; šele druge knjige in časopisi so ga seznanili z drugimi vednostmi, s položajem, številom in razmerami naroda slovenskega. Ker še ni bil daleč na tujem, mu je bilo vse, kar je prišlo iz tujine, novo in zanimivo, in gotovo ni bilo tujca, ki bi bil čez noč ostal pri njih, da bi ga ne bil Polde povpraševal po razmerah njegovega rojstnega kraja.

Pri Prihovcu je bila še stara gostoljubnost doma. Noben potreben človek, bodisi berač, pogorelec ali potnik, ni odšel od tam brez daru, vsakemu je Prihovec rad postregel, vsakemu pomagal. Največ usmiljenja pa je imel z ubožnimi potnimi rokodelci. Pri sosedu so navadno vsakemu le dalje kazali, a Prihovec je vzel čez noč pod streho po dva, po tri in časih še več, ter jim tudi dal večerjo in zajtrk brezplačno. Nič čuda torej, da so ga ti ubožni ljudje tako radi obiskovali! Pa je prišel sedaj goriški

cunjar, sedaj debeli prekmurski žičar, italijanski Rezijan, kranjski krošnjar ali hrvaški barantač s prešiči; vsi ti so našli tukaj varno zavetje. Kaj hitro se je seznanil na večer z njimi Polde ter jih tudi mahoma poprosil, naj mu povedó vse, kar je kateri vedel zanimivega o svojem kraju.

Nekoč sta prišla dva mlada slovaška žičarja. Govorila sta sicer že slovenski, pa sta dokaj besed še vedno zavijala po slovaško. Po večerji začne Polde tujca izpraševati, od kod sta. Dobil je odgovor: »Izpod Trenčina.« To mu je dalo tudi dokaj misliti. Slišal je sicer že imenovati Trenčin, pa mislil si ga je na goriško-italijanski meji. Zopet je vprašal:

»Vidva sta torej Slovenca od laške meje?«

»Nikdy. My sme Slováky, ale jazyk náš naziva sa slovenským.«

»To ni mogoče. Ako sta Slovaka, torej tudi govorita le slovaški. Slovenski govorimo mi, ki smo Slovenci.«

»Šak vi ne hovorite slovenský,« odvrne eden; »Boh vie, ako vy hovorite. Len náš jazyk je slovenský, i my mame u seba i naše slovenské knihy.«

»Dobro, ven ž njimi, da vidimo, kaj je pravo slovenski!«

Mladi žičar izvleče iz malhe skrbno spravljen molitvenik in ga poda Poldetu. Ko ga Polde odpre, ugleda v njem nemške črke.

»To vam je slovenski!« se začudi; »te črke najbolje pričajo to. Slovenci imamo drugačne, slovenske črke.«

Mladi Slovak je ugovarjal ter se ni dal prepričati. Ko je Polde izvlekel iz mizice nekaj slovenskih knjig, je naposled umolknil in jih izkušal čitati, a ni šlo. Takisto je tudi čitanje tega molitvenika delalo Poldetu preglavico. Naposled se je prepir končal s tem, da so vsi priznali, da govore slovenski eni kakor drugi, in po kratkem opisu svojega kraja sta legla Slovaka pomirjena spat. Tudi Polde je odšel potolažen v svojo postelj.

To pot je branil in zagovarjal Polde prvikrat Slovence in slovenski jezik. Neljubo mu je bilo, ko je čul od teh dveh tujcev očitanje, da je narečje (slovensko) njegovega rojstnega kraja jako pomešano s tujimi, največ nemškimi besedami. Pa po pravici je kazal Polde na to, da so vsaj slovenske knjige pisane v čisti slovenščini. Pozneje se je pa večkrat sam prepričal, da v govorici le nebrižni ljudje največ kvarijo in so pokvarili čisti slovenski jezik. Zato se pa tujci potem vsem skupaj posmehujejo. In že ob tem prvem izpoznavanju je začel te ljudi nekako mrziti. Odločno pa je sklenil, da hoče zato on povsod, kjer bo le prilično, govoriti čisti in pravilni slovenski jezik.

Ta slučaj pa je zbudil v Poldetu tudi nove misli in nove težnje. Že večkrat je čital tuintam naznanilo in priporočilo kake hrvaške knjige z opombo, da bodi Slovencu dolžnost, da se nauči hrvaščine. Rad bi dobil tudi kako hrvaško knjigo — pa kako in odkod? In sedaj pride še ta Slovak ter se ponaša

s svojim jezikom, češ, da je »slovenski«, a on vidi v knjigi vse druge črke, le privajenih slovenskih ne. Poznal je zares dvojno vrsto slovenskih knjig, namreč: stari tisk in novi tisk (bohoričico in gajico), pa ta molitvenik se je od onih še popolnoma razlikoval. »Česar ne poznaš, tega tudi ne poželiš,« veli pregovor, in sedaj, ko je Polde izpoznal, da imajo svoj jezik in svoje knjige še drugi, Slovencem sorodni narodi, mu je prihajala želja, da se seznani z njimi, čedalje živejša, da, naravnost neugasljiva...

Na rokopise, namenjene »Zvončku«, ki jih je izročil sosedu, je bil že čisto pozabil; kar mu prinese nekega dne sosed novo številko »Zvončka«, ki jo je vzel zanj z občinskimi rečmi s pošte, ter mu pokaže tiskan njegov sestavek. Poldetu se zaleskečejo oči od veselja, in hlastno iztrga sosedu list iz rok. Polde sprejet v vrsto pisateljev? Kakšna sreča, kakšno veselje! Nobena mati ne stisne svojega prvorojenca tako srčno k sebi, kakor

je stisnil Polde to številko, ki je prinesla prve njegove tiskane vrstice.

Sedaj je začel Polde zopet iznova marno pisariti in se učiti. »Da bi bil kdaj pisatelj, če ne sloveč, pa vsaj skromen!« to je bil njegov sklep, njegov smoter. Da bi ga kdaj dosegel, ni žrtvoval zgolj vseh prostih ur podnevi, marveč tudi marsikatero ponoči. Po smrti stare matere se je nastanil v njeni čumnati in tu je živel v družbi vsakovrstnih knjig. Ko ga je oče tolikokrat videl pisati in čitati še v postelji, ter — kakor je dejal — po nepotrebnem žgati luč, ga je pokaral zato, dasi mu je bilo močno všeč, da ni iskal sin nikdar tuje družbe, niti trošil kakor njega vrstniki svojih novcev v krčmi, marveč ostajal rad v svoji samoti in trošil novce le za knjige. »A čemu ti bo vendar toliko knjig?« ga je vprašal vselej, kadar ga je Polde prosil denarja; »saj še vseh teh ne moreš prebrati.« — Polde je hotel na takšna vprašanja že večkrat odgovoriti, da se bo učil tako dolgo, dokler ne bo naposled sam jel

pisati knjig; pa molčal je, ker ni hotel razodeti svojega namena. Mislil pa si je tudi, da bi oče kaj takega nikdar ne verjel. Ko je torej oče pristavil: »Ne potroši vse za knjige; videl boš, da se boš kesal!« je rekel Polde zaupljivo: »Oče, ne bojte se! Boste videli, da mi ne bo nikdar žal.«

Novcev za knjige pa je tudi vedno manjkalo. Želja po znanju tujih jezikov, posebno slovanskih, se je odslej še podvojila, in silno, silno rad bi si bil Polde omislil nekaj učnih knjig slovanskih jezikov, posebno češkega. Sosed mu je bil namreč posodil prekrasno, iz češčine prevedeno povest »Babico«, obraz iz življenja na kmetih — v kateri si je gledal kakor v zrcalu bratski češki narod. To delo in pa po »Matici Slovenski« v Ljubljani izdano »Slovanstvo« je seznanilo Poldeta najprej s slovanskimi narodi. A čim več je o njih čital, tem vnetejše je želel, seznaniti se tudi z njih jeziki. Da bi kdaj to dosegel, je imel zaradi slabih denarnih razmer neizmerno mnogo skrbi in

truda. Vse, kar je dobil kje tiskanega v tujem jeziku, je prevajal, da se nauči tujega jezika; v slovenščino. Naučiti se vsega, kar se le dá naučiti, veliko pisati in najboljše podati narodu, to je bil namen in sklep, ki ga je spodbujal k čedalje večji marljivosti pri učenju.

A ena reč bi ga bila skoraj odvrnila od tega sklepa. Stric mu je namreč posodil med drugimi tudi nemško knjigo z naslovom »Ein Zeichen der Zeit« (znamenje časa.) Kar je znal Polde nemščine, jo je znal še iz šole, pa mu je tudi to znanje zadostovalo, da je to knjižico razumel. Tam je stalo med drugimi napovedanimi prerokovanji, ki kažejo konec sveta, naznačeno kot znamenje časa tudi hrepeneče učenje tujih jezikov. Ta izpoved je veljala največ Poldetu, in poleg drugih napovedanih prikazni bi imelo baš to značiti sveta brzi pogin! Ej, če bi bilo tako, pa bi bilo gotovo bolje, da se ne uči! Omahoval in preudarjal je jako dolgo; končno je stopil s knjigo v roki pred očeta in mu dejal:

»Oče, v tej knjigi se pripoveduje, da bo skoraj konec sveta. Vsa prerokovanja so največ zajeta iz evangelija. Kaj mislite, ali bo tako ali ne?«

»Kaj naj mislim!« odvrne oče. »Jaz mislim samo, da On, ki je mogel vse, kar vidimo, iz nič ustvariti, On je tudi toliko mogočen, še to nadalje vzdrževati in vladati, takisto tudi uničiti, kadar se mu poljubi. Da bi se pa nekaterim ljudem na ljubo uresničila takšna prerokovanja baš takrat, kadar se hoče kateremu izmed njih, tega le ne misli. Tega ni razodel Oče nebeški nikomur, marveč prihranil je zase čas, v katerem pride sodnji dan. — Pa kaj se je treba tudi vznemirjati zaradi tega? Vsak pravi kristjan mora biti vedno pripravljen na smrt!«

»Pa lažje bi bil človek pripravljen,« odvrne Polde, »ako bi živel kje v puščavi ali v samoti kakor pa med svetom, ko vidi in sliši marsikaj, kar ga nagiblje k hudemu. Ali ne, oče?«

A oče mu odvrne: »Hrepenenje po življenju v samoti ali puščavi je za naš čas zgolj nedosegljiva želja. Ljudje smo navezani drug na drugega. Kdor pa pri vsem, kar slabega sliši in vidi, vendar sam sebe zataja; kdor se sredi priložnosti vendar varuje greha, ta ima toliko, če še ne več zasluženja pri Bogu, kakor oni, ki bi iz strahu pred izkušnjami zbežal v puščavo. V ognju se čisti zlato, človek pa v trpljenju in skušnjavah. Pošteno živeti, dolžnosti svete vere in svojega stanu vestno izpolnjevati, biti usmiljen in milosrčen do ubogih in zatiranih — to je tisto krščansko življenje, ki ga tirja Bog od nas. Kdor med zlobnim svetom dobro stori in še druge k dobremu navaja, ne ostane brez zasluženja pred Bogom. Le zapomni si to in ravnaj se po tem, pa boš gotovo tudi srečen!«

Te prepričevalne besede so popolnoma umirile Poldetovo srce. Preprost sicer, pa vendar kako učen se mu je dozdeval pri takih opominih njegov oče! Govoril je tako,

da je moral vsemu pritrditi in ga zaradi tega ljubiti z največjo hvaležnostjo. To je Polde tudi storil iz čutila hvaležnosti in prepričanja, da nima noben otrok boljšega očeta nego je njegov, njegov edini na svetu! Izpolnjevanje ukazov takšnega očeta mu je bila največja radost. Nerazumljiva mu je bila sicer očetova bojazen zanj, češ, da se ob obilnih svojih knjigah izpridi in pokvari, da postane celo brezveren, kakor se je to že zgodilo pri nekaterih. Zaraditega mu ni dajal oče toliko denarja, kolikor si ga je želel Polde za knjige, a vkljub temu se je zdel Poldetu najljubeznivejši oče, najboljši človek, kar jih je poznal. Ko je Prihovec zjutraj vstal, je bilo prvo njegovo delo, da se je umil, potem vzel staro molitveno knjigo in čital iz nje jutranjo molitev. Tudi na polju ali v hosti se je vselej odkril, ko je čul zvoniti k molitvi, najsi je bilo še tako grdo vreme. Pa je tudi ostal vedno vedre glave in zadovoljnega srca. Tako je bil svojem najlepši zgled. A v laseh mu je

bilo videti vedno več belih, srebrnih niti. Vzrok temu ranemu staranju pa je bil, da se je moral v svoji mladosti mnogo boriti z raznimi skrbmi, posebno, da je po očetu podedovano posestvo rešil dolgov, si nakopal novih skrbi, ko je pridobil še pristavo, ko je nosil breme županstva, ko se je moral potegovati za mejo s sosedom pri pristavi, ki si je po zvijači prilastil dokaj njegovega zemljišča ter mu poleg škode narejal še mnogo britkih ur. Maren delavec v mladosti ni tudi rok nikdar križem držal ter ni le kmetije nadzoroval, marveč se poprijel vsakega dela. Zato ni bilo pač nič čudnega, da se mu je jelo življenje nagibati na večer. Pa pri mnogoštevilnih drugih nezgodah je imel vendar vsaj eno veselje in tolažbo — dobre otroke. V pričo otrok ni tega sicer nikdar omenil, pa v družbi, ko je nanesla govorica na sedanjo mladež, je dejal Prihovec z veseljem: »Hvala Bogu, moji otroci so vsi, kolikor mogoče, dobri in pridni!« —

In kako naj bi otroci ne bili dobri in pridni, ko imajo takšnega očeta?!

4.

Zopet je minilo nekaj let. Polde je ostal svojemu sklepu zvest. A kolikor močnejši je prihajal na telesu, toliko težavnejša opravila je moral opravljati, toliko manj časa mu je ostajalo za učenje. Večkrat mu ni bilo po ves mesec mogoče vzeti v roke knjig, razen ob nedeljah ali pri svetilnici ponoči. Kolikokrat so ga vabili ob nedeljah tovariši, naj gre z njimi v krčmo, kjer bo ples ali igranje s kvartami ali keglanje, a razen h keglanju ga niso spravili nikamor. Pa so mu tudi nekateri tovariši to jako zamerali. A on — prejšnji njih vodja v šoli — je vzravnal glavo pokoncu ter rekel: »Vi ne veste nič, koliko je dandanes treba slovenskemu mladeniču vedeti. Če se vi sami ne učite, mi vsaj pustite, da se jaz kaj naučim, da ne porečejo tujci, da smo Slovenci samo šalobarde.« — Tovariši so mu

priredili in ga odslej le pomilovali, ker si je naprtil tako težko nalogo. Ko jim je povedal, česa se vsega uči, so mu rekli sočutno, da bi oni kaj takšnega že ne storili, ker je pretežavno, da, skoro nemogoče.

Res je bilo njegovo delo težavno, in Polde se je celo sam čudil, da ni omagal. Ne toliko pomanjkanje časa in dobre volje, dosti večja zapreka je bilo še pomanjkanje knjig. Sosed Dolinščak, kateremu je pri priložnosti to potožil, mu je sicer prepustil na razpolago svojo knjižnico; pa Polde je te knjige že skoro vse prečital in nič zanimivega zanj ni bilo več med njimi. Ko mu je pa sosed naznanil, da je dobil tudi »Slovnico češkega jezika«, je pohitel Polde k njemu na dom ter ga poprosil, naj mu jo kar precej posodi.

Urno jo je proučil, dasi mu na prvi hip ni ugajala. Češki jezik se mu ni dozdeval v začetku nič drugega nego nalašč po tuje zavita slovenščina. Zdelo se mu je, da je le nekaka hudomušnost prirode ali ljudi

mogla tako predrugačiti eden in isti jezik. Tudi mu je slovnica podajala vse premalo. On bi bil le rad čital, prav dosti češkega čital, a tu ni bilo razen nekoliko pravil skoraj nič berila. Končno je čital v nekem listu oceno čeških časopisov, in ker mu je prijatelj Dolinščak, kateremu je hodil pomagat pri občinskih poslih, obljubil, da mu naroči češki časopis, ga je takoj poprosil, naj mu poizkusi pridobiti list »Osvěto« (Prosveto.) Dolinščak mu to obljubi.

Ob Novem letu dojde Poldetu po pošti zvezek pod ovitkom. Na poštnem pečatu je bilo čitati: »Praha — Prag«. Urno razvije ovitek in pred njim je ležala prva številka »Osvěte«. Odpre prvo stran ter čita: »Ludvík Adolf Thiers. (Sepsal dr. Vilém Gabler.) Dne 4. zaří byla Paříž překvapena truchlivou zprávou. Ranní listy prostými slovy zvěštovaly: Velíke neštěstí potkalo Francii. Thiers zemřel«.

Prečital je celo stran in se čudil, kako že vse skoro napol razume. Odslej je bil

tudi ta češki list njegovo najljubše berilo. Urno je Dolinščaka zahvalil, da mu je naročil »Osvěto«, s pomočjo katere mu bo omogočena daljna izobrazba. — Ko je pa obrnil pogled na ovitek zvezka, je našel pod nadpisom: »Knihy a časopisy redakci zaslané« naznanjenih množico čeških knjig z imeni založnikov vred. Izpočetka je menil, da je to vse, kar ustvarja narod češki v enem letu, a pri prejemu drugega zvezka je ugledal ta predal napolnjen vnovič z drugimi plodovi. Ta vesela prikazen, da se na Češkem izda toliko v enem mesecu, ni zbudila v njem zgolj strmenja, marveč tudi zasluženostovanje.

Z Dolinščakovo pomočjo si je omislil Polde tudi češki »Slovník« (besednjak), in ta mu je odpiral duri v prostore češkega slovstvenega vrta. V listu samem pa ni niti najmanjša reč ušla njegovim očem. Naročil si je še nekaj drugih čeških del, in predno je preteklo pol leta, je znal že do dobrega

češki jezik in tudi marsikatero cvetko je presadil iz češke njive na slovensko polje.

Tudi vspeh tega posla se je jel že kazati. Poldetove sestavke in članke je začel sprejemati znani slovenski političen časopis, in v odškodnino je jel očetu dohajati list brezplačno. — Prvič, drugič se je zdelo očetu Prihovcu, da ni mogoče, da bi toliko prečitali; črez pol meseca pa ga je navdalo veselje do takšnega berila in po preteku enega meseca bi mu bilo neljubo, ako bi bil list zanaprej prenehal dohajati. Da bi se torej to ne zgodilo, je delal Polde, kolikor je premogel, poizkušal in se lotil vsega, in kar se mu ni posrečilo prvič, je gotovo izvedel drugič. Obenem pa je bil tudi že na svoj posel navezan, pa tudi oče se je dal sedaj lažje pregovoriti ter je rajši dajal novcev za naročnino čeških časopisov, ker je izprevidel, da ima po sinovi marljivosti na drugi strani od tega korist. In ukaželjni Polde je bil lahko na svoj posel ponosen.

Čitanje knjig in časopisov mu je pa tudi utrdilo rodoljubje. — Jasno je umeval sedaj to, kar mu je bilo še pred par leti temno in megleno. Razvidel je, da je sreča in čast domovine tudi njegova sreča in njegov ponos, nesreča in zaničevanje njeno pa tudi njegovo gorje. In ker je videl svojo domovino bolj nesrečno kot srečno, jo je še bolj ljubil. Videl je, koliko je še okrog njega ljudi, ki tega čutila še ne poznajo in si ga celo ne morejo misliti. Razvidel je tudi, da še premnogi nimajo priložnosti, da bi se o tem poučili. Zatorej pa tudi ni zamudil nobene prilike, da bi ljudem teh reči ne razlagal in prižigal v njihovih srcih iskre domoljubja. Kmalu po šolskih letih je zares večkrat silno hrepenel po šolah, misleč, da bi z njih pomočjo postal nemara narodu bolj koristen; pa sedaj je jel razvidevati, da ima kot rodoljub še v rojstnem kraju dovolj opravila ter da si lahko tukaj pridobi za dom in rod dokaj hvalevrednih zaslug. Tako je torej postal nekak učitelj ljudstva, poudajaje

povsod potrebo in dolžnost prave, čiste ljubezni do domovine. O svojih uspehih je poročal tudi v časopise ter se takisto tudi pri svojem delovanju posluževal največ le časopisov, ki jih je posojeval naokrog. Kar je bilo njegovih součencev, so mu vsi radi pritrdili in se ravnali po njegovih besedah. Ob takem delovanju se je čutil popolnoma srečnega in zadovoljnega.

Vojaška leta so mu minila brez kakih izprememb. V vojake ga niso vzeli. Zaradi velikih duševnih naporov in bdenja ni izgledal Polde nikdar posebno dobro in dasi se ni pritoževal, so vendar govorili ljudje: »Ne more biti popolnoma zdrav; učenje mu škoduje. Boste videli, še zblazne pri tem!«

Za takšno besedovanje se ni Polde niti zmenil. Sam je najbolj vedel, kaj dela in zakaj se uči. Vedel je pa tudi, da tako govore le oni, ki trde, da mladina, ki ne pohajkuje in razgraja po krčmah, ne kliče drugih na korajžo, marveč živi rajša mirno v svojem rodbinskem krogu, ni prava mladina,

ker ne kaže mladinskega ognja v sebi, zakaj takšni baje niso bili oni, ko so bili še mladi. — Pozabili pa so pri tem, da gorje svetu, ako bi bil slednji tak, dokler je mlad! Neko posebno nagnenje in veselje ima in mora imeti vsak mlad človek, pa prva skrb bodi ta, da je to nagnenje v resnici vzvišeno in plemenito! To je izpoznal Polde na zgledih iz knjig že v zgodnji mladosti in sklenil je, da se bo ravnal po teh zgledih, pa naj poreko k temu drugi, kar jim drago. To se mu je pa zdelo tem potrebnjše, ker je hotel kot poštenjak vplivati na svoj narod. — Ko so torej hodili njegovi sovrstniki po slaboglasnih potih ter zapravljali čas in denar, je vztrajal Polde zvesto pri svojih knjigah ter se odtegnil vsakemu takemu povabilu. Ni imel časa za to. Dalje je tudi razvidel, da je najlepši biser mladine plemenito srce, ki teži za vzvišenimi čini, in da tisti, ki temu nasprotno ravnajo, svoj narod najbolj onečaščujejo. Zato je tudi takšne podleže — ako že pouk ni pomagal — naravnost preziral.

Zadal si je nalogo: zapustiti za seboj blag spomin. In da dožene ta smoter, je stopil na pot značajnosti, plemenitosti in kreposti.

Ko so jeli že mlajši bratje doraščati, in so Poldeta doma že lažje pogrešali, je končno obrnil svoje oči v mesto. Tam je imel prijatelja, ki mu je naznanil, da je poiskal zanj primerno službo. Ako bi mu bila vseč, naj to tistemu gospodu kar nemudoma naznani.

Po posvetovanju s stariši je Polde sklenil, da odide v mesto. Črez par tednov je služil Polde že za pisarja v bližnjem mestu.

Želel je izpoznati nekoliko mestne običaje, hotel in nameraval v mestu še kaj več storiti za svoj narod. Tudi njegov gospod v mestu mu je pisal, da baš takšnih ljudi najbolj potrebuje. Ko pa je došel tja, je precej izprevidel, da stoje stvari popolnoma drugače nego si jih je predočeval. Razvidel je, da v mestu o narodnosti in takšnem prijateljstvu, kakršnega je poznal doma, še govora ni, pa je prevaran v svoji nadi in

hrepeneč po očetovski hiši jel kmalo bolehati, da se je moral vrniti domov.

Ko je gospod v mestu drugo leto pozvedel, da se je njegovo zdravlje izboljšalo, mu je zopet ponudil službo v pisarnici s precej boljšo plačo. Polde jo je zopet prevzel, si ugodnejše uredil svoje razmere, se kmalu udomačil v mestu ter se privadil svojemu poslu. Pri tem se je tudi marsičemu naučil; četudi ni nikdar nameraval, prebiti vse svoje življenje za pisalno mizo, je vendar sklenil, da ostane nekaj let v mestu. A prišlo je drugače.

Ko je sedel neko nedeljo sam v svojem stanovanju, se hipoma odpro vrata, in v sobo stopi njegov prijatelj, kliče: »Polde, tega pač ne poznaš, ki je prišel danes z menoj.«

Polde se ozre in ugleda pri vratih svojega očeta. Skokoma je bil pri njem, mu podal in stisnil desnico, mu gledal v obraz ter ga radostno pozdravljal: »Oče, torej ste me vendar prišli obiskat?«

»Moral sem priti jaz k tebi,« odvrne oče, »ker ti v Polesje ne prideš več. Marsikaj ti moram povedati. Pa mrzlo imaš tu, pojdiva raje v kako gostilnico. Brez prijatelja bi te celo ne bil našel.«

Polde je sicer opazil na očetovem obrazu prejšnjo svežost in živahnost, toda vedno več belih las okoli čela je pričalo, da se oče zadnji čas le preurno stara. In srce mu je močno zakrvavelo. Prišlo mu je v misel, da ima oče po njegovem odhodu zopet dokaj več skrbi z gospodarstvom, in žalost ga je obšla ob misli, da bi utegnile te skrbi izkoptati očetu prerani grob.

»Nu, pa gremo!« je rekel, držaje očeta še vedno za roko. In vsi trije odidejo iz sobe. Na ulici se poslovita s prijateljem, ki je krenil na drugo stran, sama pa stopita v znano gostilnico poleg velikega trga.

Vreme je bilo silno slabo, zakaj snežilo je. Poldetu, dasi je bil očeta zelo vesel, je bilo vendar težko, da se je odpravil v takem vremenu z doma. Gotovo so ga k temu

napotili važni razlogi. A šele v gostilni je zvedel od očeta pravi vzrok.

»Sosed pri pristavi, že veš kateri,« je začel pripovedovati oče, »mi še vedno ne da miru. Čeprav mi je že prej odvzel toliko zemljišča, ki mi bi ga moral vrniti, dela vendar še vedno mejo po svoji glavi. Zadnjič smo sicer s pomočjo komisije v njegovi navzočnosti postavili mejnike, pa ko bi morali podpisati pogodbo, se je tiho izmuznil in sedaj zopet trdi, da ta meja ni prava in da je on ne pripozna.«

»Nu, to je pač možato, to,« reče Polde, »a kaj mislite sedaj storiti?«

»Prišel sem k tebi, da mi pomagaš, poiskati razumnega zastopnika, ki se potegne za pravično stvar. Jaz sicer od tega zemljišča ne bom užival več hasni, imam pa vas, otroke; zavljo vas ne morem več mirno prenašati te krivice. Pa danes menda ne opraviva ničesar, torej počakam tukaj do jutri. Škoda, da tebe ni več doma. Odkar si odšel, je bilo videti, kako je dobil mejaš

nov pogum. Prosim te, da mi jutri poiščeš veščega zastopnika.«

»Srčno rad,« odvrne Polde ter dostavi: »Pa nocoj prenočite pri meni, kaj ne? Se še kaj pomeniva.«

»Gotovo rad, če bo le pri tebi toliko prostora,« pritrди oče ter si ukaže prnesti večerjo.

Proti večeru gresta v Poldetovo stanovanje. Polde je prepustil očetu svojo postelj, sam pa je legel na žimnico, razprostrto na klopi. Pomenkovala sta se o vsem, kar je težilo obema srce. Očeta je največ žalila sosedova zlobnost in lakomnost, a omenil je tudi, da jim je delo pri kmetiji to leto jako zaostajalo, ter so zlasti poljski pridelki zavoljo tega trpeli škodo. — Polde pa je pripovedoval očetu, da se s svojim pisarskim poslom še vedno ni mogel popolnoma sprijazniti, da mu marsikaj v mestu ni pogodu, posebno pa, da mu je tu za svoj narod jako malo mogoče storiti. Če bi torej bilo očetu prav, pride ob novem letu zopet domov.

»Le pridi!« mu odvrne oče. »Jaz sem že na tvoje zadnje pismo sklenil, da ti v domači župniji kupim nekaj lastnega. Da bom pa vedel, kaj ti bo bolj po volji, je najbolje, da si pri tej kupčiji tudi sam prisoten. Z dopisovanjem, kakor si lahko misliš, bi nama bilo le malo pomagano.«

»Ah, predobri moj oče!« vzklikne Polde; »torej zopet nov dokaz vaše ljubezni! Sedaj se pa gotovo vrnem domov! Bog daj, da bi tudi vi svojo zadevo tu dobro opravili!«

»Bog daj, Bog!« vzdihne utrujen oče in začne dremati. Nato sta oba zaspala. Polde, ves zadovoljen z očetovim sklepom, je celo sanjal o svoji prihodnji sreči. Zopet ga je prevzemala in ogrevala dobrota očetovskega srca, katera pa je zahtevala zopet nove in nove hvaležnosti in ljubezni. Polde je bil iznova prepričan, da ni na svetu boljšega človeka, nego je njegov oče.

Drugo jutro je pospremil očeta ob določeni uri k znanemu odvetniku. K sreči sta ga našla doma. Oče mu je izročil svoja

pisma, izpovedal vso reč in ga prosil, naj se zavzame zanj. »Pa še eno pismo mi manjka,« odgovori odvetnik, ki je po pazljivem zaslišanju naposled pregledal listine. »To mi mora poslati vaša sodnija. Ko dobim in presodim še to pismo, bom videl, kaj mi je storiti. — Z Bogom!«

»Srečno!« zakličeta oče in Polde ter odideta iz pisarnice. Polde je spremil očeta še na kolodvor, ga pri odhodu srčno poljubil, voščil vsem domačim vesele praznike in odšel nazaj v mesto. In zopet je začel šteti tedne in dneve poslednjega meseca, ki so lezli vse prepočasi njemu, hrepenečemu po vrnitvi na očetov dom.

5.

Vračaje se v svoj rojstni kraj je občutil sladkost in milino, kakršne njegovo srce prej že dolgo ni čutilo. V mestu so ga srečavali sami tuji obrazi; a v rojstnem kraju mu je bila znana vsaka hišica, vsak grm, vsaka stezica, vsak človek. Veselega srca mu

prihite bratje naproti in zadovoljen in srečen jim je razkazoval nove knjige, ki jih je prinesel iz mesta, pa tudi svoje prejšnje, ki jih je dal v mestu čedno vezat. Bratje so nad tem kar strmeli.

In zopet mu je teklo življenje mirno in srečno kakor v prejšnjih časih. Oče je tudi šele sedaj dobil od odvetnika iz mesta pismo, v katerem mu je ta javil, da ne more proti sosedu ničesar, ker je zakonito odločeni rok za pritožbo zamujen. Očeta je to sicer jako neljubo zadelo, in tudi otrokom je bilo črez vse bridko, pa brez kletve in jeze so prenesli tudi ta udarec. Samo vzdihnil je oče: »Naj se zgodi božja volja!«

Polde je postal doma zopet nekdanji Polde. Zopet se je zatopil v učenje kakor prej. Ker so se mu zaradi službe v mestu gmotne razmere nekoliko izboljšale, se je poprijel tudi učenja poljskega jezika s prav dobrim uspehom. Ob tem pa ni zanemarjal učenja drugih jezikov, ki se je za silo seznanil z njimi. Tudi ljudje so ga začeli smatrati

za učenega človeka, zakaj to ni malenkost, če prevzame kdo v mestu takšno službo, ne da bi prej obiskoval kak razred meščanskih šol. In to mu je zbuvalo pri ljudeh spoštovanje.

Tudi oče Prihovec ni pozabil svoje obljube. Spomladi, ko sta delala s Poldetom skupaj na polju, mu je rekel nekoč oče: »Posestvo s hišico, ki bo za tvoje delo primerna, sem našel. Lastnica mi jo je ponudila na prodaj. Če ti je prav, si jo greva v nedeljo ogledat, in potem, če bo ugajala, se pogodimo zanjo. Nočem, da bi moral zamujati svoja mlada leta ter si misliti, da sem ti trd ali nevošljiv, ker ti ne dam priložnosti, da bi delal zase. Doma je, kakor vidiš, še obilo mlajših bratov, zaradi katerih ti ne morem izročiti svoje lastnine, dokler ne odrastejo.«

Polde se je teh očetovih besed jako razveselil. Pričale so mu, da je oče vedno mislil na svojo besedo. Rekel je očetu:

»Sami že najbolj veste, kaj je prav, ljubi oče. Rečem vam le toliko, da storite

brez obzira name kakor se vam zdi najboljše. Meni bo vse prav. Sicer pa mi je še vedno najugodnejše pri vas; ako bi le tako ostalo, pa bi si nikdar ne želel kaj boljšega.«

A oče reče:

»Prav zaradi tega, ker ne vemo, kako še pride, nočem zamuditi te prilike. Zdi se mi pač, da že nekam pešajo moje moči; prevelike skrbi so mi prinesle prezgodnjo starost. Pa toliko časa bi še vendar rad živel, da bi vas vsaj nekaj preskrbljenih videl.«

O, ne govorite o smrti, oče!« zakliče Polde, ki mu je bilo neizrečno hudo, če je samo mislil, da bi moral očeta izgubiti. »To bi bila za nas največja nesreča! Kaj bi počeli potem mati, kaj mi vsi? Vse drugo, samo smrti ne!«

»Težko se je ubraniš, ako pride,« odvrne oče ter začne govoriti o ugodnostih zemljišča, ki ga meni kupiti Poldetu. »Prejšnji lastnik,« je pravil, »pokojni Poljnar, je izhajal tam prav dobro. Bil je na glasu dobrega čebelarja in sadjerejca, kar vse mu je dajalo

brez posebnega truda dosti denarja. Ako se boš tudi ti ravnal po njegovem zgledu, tudi tebi ne bo težav. Pridelkov sicer ne pride preobilo, pa so tudi potrebščine majhne; no vkljub temu boš lahko zadovoljen in srečen.«

Polde je očetu pritrdil ter se veselil te lepe priložnosti in dobre volje. Pa še bolj kot sadjereja in čebelarstvo mu je ugajala prilika, da se bo mogel tukaj, ako se očetova namera uresniči, posvetiti popolnoma svojemu priljubljenemu poslu. Zanj sploh ni bilo važnejšega opravka nego delovanje za blagor domovine.

V nedeljo popoldan sta šla z očetom na ogled ter sta našla vse prilično in ugodno. Stanovanju je bilo res treba marsikje poprave. A temu je bilo krivo to, da je dala lastnica posestvo v zakup, najemnik pa se ni dosti brigal za dobro stanje poslopja. Vendar pa niso bili ti nedostatki takšni, da bi ju odvrnili od sklepa.

»Če ti zemljišče ni všeč,« je dejal oče spotoma domov, »pa ga bom imel sam v

prevžitek na stare dni, ako mi jih Bog da ućakati. Sploh sem se odloćil, da ga kupim, kakor hitro se snidem z lastnico.«

»Zakaj bi mi ne bilo vseć? Le kar kupite!« pritrđi na kratko Polde.

Oba si v tem hipu še nista mislila, da je bilo to poslednje leto, ko še hodita skupaj in tako prijazno kramljata. Prihajala je loćitev, ki se je ni nihće nadejal in je nihće ni prićakoval. Oće je kupil posestvo in dal narediti pisma; pa ker je lastnica za to leto že prejela najemščino, je izrekla željo, naj bi najemniki še to leto ostali pri hiši. A tudi Poldetu se ni mudilo od rojstne hiše. Saj je bilo vendar tu še vedno tako veselo, vedno tako polno ljubezni; saj so le v domaćem krogu najbolj razumevali drug drugega. Delal in pisal je zopet kakor prej, zdaj pa bolj za širše kroge. Že je minilo poletje. Pridelki so bili većinomoma spravljeni, kar se je nenadoma oglasilo v hiši najboljštejše gorje.

Kakor zmeraj je zahajal oče Prihovec tudi sedaj vsako nedeljo in praznik redno k službi božji. Na njegovem zdravju ni bilo opazati nikakršne izpremembe. Samo kadar je ob sobotah zvečer molil družini glasno rožni venec in litanije, je med molitvijo časih rahlo pokašljeval. Pa to se ni zdelo nikomur nič sumljivega.

Ko je proti jeseni prišel neke nedelje popoldne iz cerkve domov, je tožil, da se ne počuti dobro. Tožil je, da mu je mraz, pa zopet vroče. Ali ker ni nikdar prej skoraj nič bolehal, so mislili domači, da prejde tudi ta nezgoda. Toda bolezen je neprenehoma rasla, in črez par dni so poslali po zdravnika. Ta je prišel in naznanil, da se je očeta lotila huda vročinska bolezen. Zabičeval je največjo pozornost in dobro postrežbo. Ukazal je tudi, naj se očeta posebno otroci skrbno ogibljejo, da se sami ne nalezajo bolezni. — Sedaj, v najhujši potrebi naj bi se izogibali za Bogom največjega dobrotnika?!

Oče ni več mogel iz postelje. Poklican je bil drugi zdravnik, ki je dejal, da bo oče rešen, če prebije le še toliko in toliko dni.

Vsi so se udali sladkim nadam. Pa ker je bilo očetu le neprenehoma huje, so hodili otroci le redkokdaj spat, pač pa poklekavali često okoli mize ter prosili Boga, naj jim ohrani ljubega očeta. Oče je sicer junaški prenašal trpljenje, pa pogled na ljube otroke mu je zbujal globoko bol. Brez vsega obotavljanja pa je tudi naročil, naj gredo po duhovnika. To se je tudi zgodilo.

Žalostna novica se je bliskoma raznesla po vsi župniji. Ljudje kar niso mogli verjeti, da je bolezen moža v tako kratkem času tako potrla. »Saj je bil še v nedeljo v cerkvi,« je rekel ta in oni. Tako tudi duhovnik. Pa dasi tudi je bil oče Prihovec v obče priljubljen, je vendar vest o njegovi nalezljivi bolezni plašila ljudi, da ga niso hodili obiskovat. Prišel pa ga je obiskat Jezus v najsvetejšem sakramentu. Prihovec je čakal na ta prihod klečé v postelji. Lice, gladko

obrito in po navalu krvi v glavo lepo rdeče, se mu je žarilo od veselja, ko je videl svojega Gospoda priti pod slamnato streho. Po skesani izpovedi je poln žive vere z dušnimi očmi mirno gledal v svojo že odločeno, a še neznano bodočnost ter, trkajoč se ob prsi, dejal: »Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, pa reci le besedo, in zdrava bo moja duša.« — Potem mu je podelil duhovnik še sakrament svetega poslednjega olja.

D drugega dne se je bolezen zopet shujšala. Oče je začel že blesti ter hotel vstati in iti pogledat po gospodarstvu. Komaj so mu to zabranili. Vsi pa so sedaj vedeli, kako prav je hotel oče, ko je zahteval duhovnika, rekoč, da živo sluti, da bo sedaj po njem.

Očetu je bilo od dne do dne huje. Nič več ni mogel povživati, pač pa je vedno tožil, da trpi silovito žejo. Domače je le še napol razločeval. Ti se tudi niso odmaknili od njega, zlasti Polde ne.

Že je nastopil zadnji dan, ki ga je zdravnik naznačil, da odloči med življenjem in smrtjo. Očetu se ni nič izboljšalo. Ko je presedel prejšno noč Polde pri njem ter ga rahlo držal za roko, čakaje na vsako njegovo željo, mu je oče krepko stiskal roko — kakor k slovesu. Tistega dne pa je bil že ves okoren, roke in noge so postale drevene, lice nabuhlo in zamodrelo, oči temotne in kalne. Oče ni več govoril. Usta so mu bila od silne vročine in žeje vsa opečena, jezik otekel, da se ni več gibal, le globoko ječanje je prihajalo iz prs. Okolo poludneva so bolečine nekoliko prenehale, a potem se je začela bližati — smrt.

Popoldne je začel oče umirati. Žile na čelu so se napele, ječanje se spremenilo v hropenje, oči so se zaprle. Ko so to domači opazili, so se vrgli na tla pred posteljo, v kateri se je boril s smrtjo z gorečo svečo v roki ljubljeni oče. Začeli so moliti rožni venec. Vsa prepadena mati je stala nekaj časa pri njegovem zglavju, se tudi potem

zgrudila na tla ter vsa obupna zdihovala: »O, Marija! O, tolažnica žalostnih, prebivališče zapuščenih! Oglej se milostljivo name!« Tudi Polde se je vrgel v kotu na kolena ter zdihoval iz globine duše: »Pod tvojo pomoč bežimo, o, sveta božja Porodnica! Marija, le eno prošnjo imamo do tebe: ohrani življenje našemu ljubemu očetu, usliši prošnje nas zapuščenih otrok!« Toda Bog je poklical svojega služabnika v svoje prebivališče, da mu tam podeli plačilo za njegovo zvesto službo. Črez pičlo uro smrtnih težav se je preselila bogoljubna duša med molitvijo za umirajoče v večnost. Glasen jok in stok je zavladal med navzočimi, ko so se očetove oči zaprle za zmiraj. Saj je bil vsem, tudi družini, le oče v pravem pomenu besede, in sedaj ga ni več! Polde je ves nesrečen in obupan planil iz sobe.

Odšel je k sosedu Dolinščaku, da bi mu naznanil žalostno novico. Tudi tu so se vsi razžalostili. Potem je menil iti še k stricu, a sredi pota je opazil, da je že večer, on

pa hodi okolo v hladu brez suknje. Vrnil se je. Pa čutil je spotoma, da ga v prsih pri srcu nekaj skeli. Mislil je, da ima ranjeno srce. — Pa bi tudi po takšni izgubi ne bilo ranjeno? Ves utrujen in žalosten je dospel domov ter moral leči k počitku. Drugi dan je sicer vstal, a jed mu ni šla v slast, in pri pogledu na oder, kjer mu je ležalo najbolje bitje na zemlji, se mu je vnovič zbudila srčna bol. Odšel je obiskat daljnega sorodnika, da mu naznani tužno novico, ki so jo sicer tudi že naznanili zvonovi po vsi župniji. Pa vrnil se je domov še bolj prehlajen in slaboten. Ko pa je doma zvedel, da je gosposka prepovedala zaradi očetove nalezljive bolezni vsak slovesen pogreb, in da se vaščanje baje celó boje, da bi truplo nesli skozi vas, ga je to še močnejše razžalostilo, in ko je drugega dne vstal, se je tresel na vsem telesu, da so mu došli pogrebci prepovedali, udeležiti se pogreba.

Z očmi, polnimi solz, je gledal za krsto, ko so jo odnesli iz hiše, in v nji njega, za

katerega bi bil dal tudi poslednjo kapljico svoje krvi.

Tiho, brez hrupa in velikega spremstva je sprejela hladna zemlja truplo njega, ki ni nikdar iskal posvetne časti ter le skrivoma storil dokaj dobrega. Navidezni prijatelji so se bali, bližati se grobu, katerega so obkrožili zapuščena in jokajoča žena in otroci. Solze žalosti, ki so izvirale iz globine žalostnih src, so padale gosto na njegov grob, ko so mu voščila šepetajoča usta večnega miru.

6.

Na Prihovčevem domu je bilo sedaj pusto in žalostno. Ne le tuga za rajnim dobrim očetom, tudi bolezen, ki je položila sedaj tega, sedaj onega na postelj, samo da ne s toliko močjo kot pokojnika, ga je delala podobnega bolnišnici. Zbolela sta tudi mati in mlajši otrok, ki je sedaj kot očetov ljubček vedno povpraševal, kdaj se vrne oče. Ubogo dete še ni umelo, da je oče odšel tja, kjer ni več zemeljskih bolečin in od koder se

nihče ne povrne! — Pa vsi so še polagoma okrevali, le Polde ne. Od onega usodepolnega večera je vedno čutil bolečine v prsih, opravljal še ta in oni posel, pa le z največjo težavo. Dobil si je zdravila, pa tudi po njih porabi ni čutil nobenega polajšanja bolečin. Vsak korak ga je utrudil; vsak pih hladne jesenske sape njegovo stanje shujšal. Še je čital in pisal, a le z veliko težavo, ker so mu odpovedovale službo prsa in oči. In bolj ko se je bližala zima, hujše je bilo Poldetu, in sam pri sebi je čutil, da najbrže ne doživi bodoče pomladi. Tako so si mislili tudi njegovi znanci, izmed katerih ga je prišel časih kdo obiskat, dasi so ga tolažili vsi z najboljšimi nadami na zopetno zdravlje.

In on? Udal se je v božjo voljo. Saj je imel onkraj groba njega, ki ga je ljubil nad svoje življenje, s katerim se združiti bi mu bila največja radost. Ni se torej bal smrti in spomina na njo. Tu na zemlji je bilo le še dvoje, kar ga je še vezalo nanjo: sorodniki in pa njegova ljubljena domovina,

za katero je hotel še toliko storiti. Ali pa naj ponese svoje, s trudom pridobljeno znanje s seboj v grob? Mar naj umrje sedaj, ko je baš hotel biti v najboljših letih tudi najmarljivejši sin domovine, ko so že začeli njegova dela ceniti? Ta vprašanja so mu rojila po glavi, in ves udan v voljo božjo se je vendar zatekal k Njemu, Vsemogočnemu, v vroči molitvi: »O, nebeški Oče! O, Vladar, od katerega pride vsak dober dar, ozri se milostljivo na mojo nadlogo! Bolezen kakor zdravlje — vse je Tvoj dar, vse sprejemem s hvaležnostjo iz Tvojih rok. Dodeli mi le potrpežljivosti in stanovitosti do konca. Odpusti mi moje grehe, s katerimi sem se proti Tebi pregrešil, očiščuj me tukaj na zemlji s trpljenjem in križu, da mi le tam prizaneseš! O, Marija! Mati usmiljena, sprejmi me v svoje mogočno varstvo!«

A potreboval je tudi res potrpežljivosti in stanovitosti, zakaj čas, ko bi imela biti njegova prošnja uslišana, še ni prišel. Bolezen, počasna in nadležna, je trajala še

drugo leto. Prijatelji, sorodniki in znanci so sicer vse storili, da bi izprosili zanj pri nebeščanih zdravja in polajšanja, ko so jela pozemeljska zdravila izgubljati pri njem svojo moč.

Bližalo se je veliko potovanje na Velgrad. Ko bi bil Polde zdrav, bi zbral vse svoje moči ter se podal na pot proti svetišču slovanskih apostolov. Zdaj pa leži siromak na postelji in zaman hrepeni...

Uredil je naposled svoje malenkosti in se neprenehoma pripravljaj na pot v večnost ter mirno pričakovaje vsega, kar mu je odločila božja previdnost.

Vendar Poldetu ni bila odločena smrt, pač pa dolgo, jako dolgo trpljenje ter izkušati hudo zapuščenost in bedo. Sorodniki so si zapuščino za očetom razdelili, in vsak je jel oskrbovati svoj delež, nanj pa so skoro pozabili. V podporo in postrežbo mu je ostala le mati, skrbna, ljubeča mati. Naposled je začel tudi on blesti, da je v nezavednosti govoril sam s seboj in druge napačno

razumeval. Domači so sklepali, da je to že začetek konca, in da so te blodnje krive edino le knjige. Pa so mu jih tudi pobrali vse do poslednje. Polde je kmalu čutil, da so mu nasprotni, ker mu še teh najzvestejših prijateljev ne puste. Zopet se je začel zmedenno pritoževati, in njegovi strežniki so zagnali hrup: »Ali mar nismo prej pravili? Vidite ga! Ob knjigah je izgubil pamet!« Začeli so se ga izogibati, kakor da je blazen.

Kaj čuda torej, da se mu je svet docela pristudil! Ni mu bilo dosti več mar zanj. Ako bi bil sedaj kdo prišel in mu rekel: »Jutri boš mrtev!« — ne bi se bil Polde tega ustrašil, marveč se celo zahvalil za to novico.

Naposled, ko se je že drugo poletje bližalo h koncu, se mu je jelo obračati na bolje. Čeprav po malem, vendar se mu je začela vračati zavest, da se je ogledoval kot zaspanec okolo sebe, in prvo, za kar je poprosil domače, so bile knjige.

»Knjige, že zopet te nesrečne knjige!« so godrnjali domači ter mu jih hoteli utajiti. Le brat Tone je bil toliko prijazen, da mu je nekatere prinesel. Ko je pa odprl podano mu češko knjigo, je razvidel, da mu je zopet vse novo, da je med boleznijo jako mnogo pozabil. Poprosil je tudi za papir in tinto, da bi poskušal pisati, pa s tem so mu še manj radi postregli, pomilovaje ga še vedno kot blodneža, ko to le zato želi, da bi pač oboje potratil.

Ko je začel zopet hoditi, je bil slab in upehan kakor dete, ki stopi prvič na noge. Tresel se je po vsem životu ter se opotekal pri vsakem koraku. Pozneje je hodil na pašo k pastirjem, in ko je že nekoliko razgibal ude, je nastopil tudi svojo prvo pot v cerkev. Le s težavo je prikrevsal s svojimi okornimi nogami tja, a tu v cerkvi je padel na kolena na trdi tlak ter zahvaljeval Boga za zopet pridobljeno zdravlje. Po tej svoji poti se je čutil, domov grede, kakor prerojenega.

Odslej je pomagal tudi pri drugih delih, pa opravljal jih je le s težavo, zakaj bil je še dolgo časa jako slab. A kaj je hotel? Rajši bi se bil sicer poprijel zopet pisarenja in poskusil si s tem kaj prislužiti, pa sedaj so vladale v hiši druge razmere. Dobrega očeta ni bilo več. Hiša s slamnato streho je dobila novega gospodarja. Naposled se mu vendar posreči, da je dobil nekaj novcev, in s temi se je oskrbel s papirjem, tinto in peresi. Ker je tudi prihajalo vreme čedalje ostrejše, je moral ostajati v sobi, kjer je začel marljivo pisati.

Izdelal je precejšen sestavek v češčini. Spomnil se je namreč, kako ga je uredništvo nekega poljskega časopisa še pred boleznijo prosilo, naj opiše za dotični list razne razmere svojega kraja in svoje domovine. Ker mu je bil v svobodno izbiro prepuščen jezik, v katerem naj piše, se je poslužil pri tem češčine. Končno je odposlal rokopis ter naznanil prejemnikom svoje ubožno stanje. Črez nekoliko dni je dobil po pošti priporočeno

pismo od uredništva dotičnega časopisa ter poleg veselega naznanila, da je stvar sprejeta, še precejšnjo vsoto nagrade.

Ko se mu je torej prvič tako posrečilo, začne pisati drugi sestavek. Bil je nadaljevanje prejšnjega. Ko je še tega odposlal, je prejel z laskavim pismom vred zopet prejšnji enako vsoto nagrade, kar je zbujalo tudi med domačimi veliko strmenje. Izpoznali so sedaj, koliko je vredno učenje. Obojna vsota je bila toliko, kakoršno si je brat pri tolikem delu in trudu prislužil komaj vse leto. Vesel zopet trdnega zdravja, je začel proti koncu zime že misliti na preselitev v svoje lastno stanovališče, ki ga mu je bil kupil še oče.

7.

Šla sva s prijateljem iz Polesja po cesti proti trgu V.

»Čegava je ta prijazna hišica poleg ceste v sredi drevja tu pod lesom?« ga vprašam.

»To je Poljarjevo, ali kakor se sedaj imenuje, Poldetovo.«

»V resnici — lepa hišica!«

»Istina! Ali ptiček je še lepši nego kletka.«

»Ali misliš Poldeta?«

»Da, Poldeta. Ali ga ne poznaš? Dolga povest je to! Pred nedavnim se je preselil od Prihovca tu sem v svojo lastnino, ki mu jo je še oče kupil. Sedaj pa tudi tukaj nadaljuje svoj že v mladosti pričeti posel.«

»Kakošen posel?«

»I nu, pisateljjevanje. Uči se in piše, Bog ve, komu vse. Ljudje, ki ga obiskujejo, govore, da nikdar ne lenari, marveč če ne piše, pa prebira svoje knjige, katerih ima že jako lepo zbirko. Stara Meta pa mu gospodinji.«

»Pojdiva ga obiskat!«

»Nu, pa pojdiva! Mislim, da je doma.«

Po vstopu v sobo najdeva v drugi izbi mladega človeka, sedečega za mizo. S spoštljivim poklonom naju pozdravi ter nama ponudi sedeže.

»Prišla sva ti v svate, če si sam iti pozabil,« se pošali prijatelj.

»Pa kaj vendar vedno tukaj delate?« mu sežem v besedo jaz, hoteč obrniti govorico na važnejšo stvar.

»Sedaj nič,« mi odgovori z nasmehom; »sedaj samo ogledujem to, kar so naredili drugi. Pri tujih izdelkih se človek vedno lahko nauči, kako mu je treba delati svoje.«

»Pa knjig imate tu dosti...«

»Imam jih nekaj, imam, pa še vedno mi katera manjka. Toda pogledjte: samo slovenske, hrvaške, srbske, slovaške, češke. poljske in ruske; skratka: same slovanske. Je li prav tako?«

»Kaj pa, da je! Pa tudi razumete vse te jezike?«

»Za silo ; nekatere bolj, nekatere manj. Kakšen Slovenec pa bi tudi bil, ako bi ne znal jezikov svojih bratov?«

»Pa težavno je to. Pomislite vendar, koliko je takšnih Slovencev po imenu, ki še svojega jezika ne znajo dobro. Pa vendar le dobro izhajajo.«

»Mogoče. Pa izhajali bodo le dotlej, dokler ne dorastejo mlajše moči. Zato pa se zahteva po vsi pravici posebno od mladih ljudi nekoliko več znanja. Znanje, združeno z rodoljubjem, to more edino Slovincem delati čast in jim pripraviti dostojno mesto med drugimi narodi.«

Že sem hotel zopet nekaj omeniti, kar mi moj sopotnik pretrga besedo, povprašujoč Poldeta :

»Ali imaš nekoliko časa? Pojdi z nama. Morava takoj zopet dalje.«

»Kadar ni časa, se ga mora kje vzeti,« odvrne Polde ter začne iskati suknjo in klobuk. Ko je vse opravljeno, in smo že skozi vrata,

pa še dostavi: »A glejta, da se predolgo kje ne mudimo. Čas je drag!«

»Ne boj se,« reče prijatelj, in v kratkem dojdemo po cesti h krčmi, kamor povabiva s tovarišem tudi Poldeta.

»Vina sem, da pijemo!« ukažem ter, obrnivši se k Poldetu, rečem: »na zdravje takšnih rojakov kot ste vi!«

»Pustite to!« mi odvrne. »Kar znam, to znam res sam od sebe, tega mi ni nikdo vsilil. Kar pa delam, delam tudi po svojem prepričanju in s tem prepričujem tudi druge. Poglejte, kakšna izpremembra je nastala v kratkih letih tu v našem okrožju! Še pred nedavnim ni nihče vedel, kaj je slovenska knjiga ali časopis, zdaj pa imamo že toliko vztrajnih čitateljev, ki ostajajo ob nedeljah rajši doma pri knjigah, nego bi pijančevali in razgrajali po krčmah. V kratkem osnujemo tudi bralno društvo. S čitanjem pa se širi tudi izobrazba. Ljudje se vse lepše vedejo. da mora človeka to samo veseliti. Meni

ljudje popolnoma zaupajo, in jaz jih tudi poučujem, kjer le morem. Seznanil sem jih s Slovenci, a sedaj jih seznanim s Slovani.«

Ves navdušen je govoril te besede nama, ki sva ga pred krčmo stoje molče poslušala. Med tem pa je prinesel krčmar steklenico vina.

In naši kozarci so glasno zažvenketali...

Težka vest.

Češki spisala E. Krásnohorská.

Poslovenil Radoslav Knaflič.

Vašek in Janko sta bila zvita dečka, a Vašek je bil drznejši. Kadarkoli sta izvršila kako otročarijo, gotovo je bil vselej Vašek prvi, ki je začel ter svojega sodruga zavedel. Ali nihče se ni znal tako izgovarjati in se izogniti kazni kakor Vašek; znal je vselej tako narediti, da se je dozdevalo, da je nedolžen kakor jagnje in da je Janko glavni grešnik. Janko je moral često trpeti, kar bi bil zaslužil Vašek.

Janko je bil sin vratarjev, a Vašek sin kočijažev v grofovskem gradu, ki je stal med lepimi gozdi in vrtovi v bližini velikega ribnika.

To je bilo v dobi, ko so grofje in vobče znamenita gospoda nosili velike, nakodrane

lasulje, ne ker niso imeli las, temveč zato, ker so se takrat lasulje zdele ljudem dostojen in krasen nakit. Zato so si tudi znameniti učenjaki in sloveči doktorji pokrivali svoje modre glave z ogromno množino kodrov. Naš grof je bil tudi učen doktor, ni torej čuda, da je njegova slovesna lasulja, ki jo je nosil le o slavnostih in na velike praznike, zbujala s svojo velikostjo v Vašku in Janku nemalo začudenje. Malo da nista na grofu izgubila svojih oči, ko sta ga videla oblečenega v zlato izšivani suknji, v dolgem oprsniku iz trde svile, v črevljih z zaponkami in v lasulji, ki mu je s svojimi kodri segala tja do ramen, vstopiti v kočijo ter se voziti v mesto ali pa korakati po hodnikih svojega gradu, ko je hodil pozdravljat svoje znamenite goste.

Oba dečka sta si domišljala, da ni od lasulje gospoda grofa na svetu ničesar lepšega, vzvišenejšega in krasnejšega. Obadva sta gojila tajne želje, ki sta se jih bala na glas, da, tudi samo šepetaje izgovoriti, namreč:

ko bi bilo samo enkrat mogoče, da bi posadila to lepo lasuljo na glavo ter se pogledala v nji v zrcalu!

Nekega večera odide grof v navadni obleki in v vsakdanji, manjši lasulji z doma. V ladji se da prepeljati na otok sredi ribnika. Ondi je imel grof bogat rastlinski vrt, a v njem za različno proučevanje in razne znanosti nalašč urejeno hišo z zvezdarnico, z veliko knjižnico in z zbirkami z mnogovrstnimi predmeti in starinami. Vašek in Janko bi za ves svet ne šla na ta otok, a še manj bi stopila v ono hišo, zakaj čula sta pripovedovati, da nima grof tam samo nagačenih groznih zveri, temveč na vrtu celo živega slona, notri na policah pa mrtvaške glave, cele okostnice in druge prečudne reči, ki so se zdele nerazumnima in nevednima dečkoma strašne.

Grof je torej odšel iz grada na otok. Slučajno se je zgodilo, da je pustil vrata svoje sobe nekoliko odprta. Vašek je to prvi opazil.

»Janko, Janko!« kliče svojega tovariša, ki je drage volje prihitel na hodnik ter se ustavil pred grofovimi durmi. Radovedno vtakneta v odprtino najprej svoj nos in potem še glavo, zakaj kar sta ugledala, ju je očaralo. Na vsaki strani velikega zrcala so gorele voščene sveče, a pred njim je na posebnem stojalu v svetlobi luči in v vsi svoji krasoti visela velika slavnostna lasulja grofova, naj-svečanostneje nakodrana.

Kakor od groze okamenela stojita Vašek in Janko; oči se jima upró v lasuljo, tako da niti ne trenejo. A ni trajalo dolgo, in razposajenca se zavesta; najprej šepečeta — o čem, nam ni težko ugeniti — ali predrzni Vašek se ne more premagovati, smukne skozi duri v sobo in že stoji pred zrcalom. In pred njim, samo za zdaj še daleč — dragocena lasulja!

In Janko? — Kjer je Vašek, tam je tudi on.

Z velikim spoštovanjem si ogledujeta lasuljo najprej nekoliko korakov oddaljena,

potem bliže, a še vedno plašno in tiho. Obideta jo od vseh strani ter si ne moreta na nji pogleda dosti nasititi. Kaj? Da bi jo samo tako bojazljivo gledala in potem odšla? — Ne, to ni bilo Vašku mogoče!

»Janko,« pošepeče svojemu sodrugu, »kaj meniš, ko bi poskusila ter si dela lasuljo na glavo!«

Janku se od strahu zaiskre oči. »Ne, jaz se bojim!« odgovori boječe.

»Česa bi se neki bal?« modruje Vašek; »tukaj ni nikogar, grof torej ničesar ne izvé. A če bova predolgo premišljala, lahko kdo pride, in prepozno bo. Ne, zaradi strahu si ne dam vzkratiti takega veselja! Drži glavo pokoncu!« In že drži Vašek lasuljo z obema rokama ter jo natika na glavo Janku, ki je stal mirno, ne da bi mu moral Vašek dvakrat reči. Janko stoji nasproti zrcalu z iskrečimi očmi, tresoč se od blaženosti in strahu.

»Janko, Janko, kako ti lasulja lepo pristuje!« ga hvali in povelčuje Vašek, poln začudenja in strahu. Verujemo, tudi Janko

se je zdel sam sebi tako vzvišen, skoro kakor grof sam. Ni se mogel dovolj nagledati.

»Daj zdaj, da vidim, kako se poda lasulja meni!« pravi nepotrpežljivo Vašek in že hrepeni, da bi videl samega sebe v tako slavni podobi. Naglo sname Janku lasuljo z glave ter si jo posadi sam sebi. Ko se zagleda v zrcalu, se sam nad seboj tako izredno razveseli, da ne more tako mirno stati kakor prej Janko. Obrača se na vse strani, se hoče videti tudi od zadaj, se vrti na desno in levo, stopa na prste in iztega glavo od ene luči k drugi. A glej! neoprezno se približa z glavo plamenom sveč; eden koder se vname, od tega drugi, tretji — in glasno je zafrlelo, in vsa lasulja vsplamti v švigajočem plamenu. Prestrašeni Vašek zakriči in vrže gorečo lasuljo na tla. Čudo, da si ni spalil obeh rok. In sedaj stojita oba predrzneža z odprtimi usti, izbuljenimi očmi kakor primrznjena in gledata brez sape na nepričakovano nesrečo. Od sežganih las se je razširil tak neznosen smrad, a skozi duri se je zavalil tak sumljivi

val dima, da je hipoma pritekel prestrašeni hišnik s krikom: »Gori! Gori!« Za njim prihiti vratarica, dà tudi prestrašena gospa grofica in vse grajsko služabništvo pridrvi s škropilnicami, vihteč z rokami. A vse ni nič pomagalo. Zaman je bila razlita voda, zaman prelite solze obeh krivcev, zakaj slavnostne lasulje ni mogel nihče več rešiti, da bi bila iznova to, kar je bila prej; ostal je le smrad in kupček pepela.

In sedaj se je začelo izpraševanje. »Kdo je to storil?« zagrmí na krivca od vseh strani. Ali najhuje je bilo, da sta prišla tudi očeta obeh dečkov. Ta ju brez usmiljenja okarata, kar pa je bila le začasna kazen, zakaj obljubila sta jima, da jima pride pravo plačilo šele jutri, ko se vrne gospod grof. »Le čakajta, razposajenca,« pretita očeta dečkoma, »saj se jutri pokaže, kdo je večji krivec! Kaznovana bosta oba, ali tisti, ki je začel, naj se najbolj veseli!«

Bilo je torej prijetno čakati jutrišnjega dne! Ni čudo, da ni Vašek vso noč zatisnil

očesa. Vedel je, da zasluži on objubljeno večjo kazen; ali ker je bil Janko tako dober, da se ni nikoli nanj izgovarjal, je premišljal, kako bi mu vrnil zlo za dobro ter vso krivdo zvalil s sebe na Janka. Komaj se je zdanilo, vrže obleko na sebe in se izmuzne iz grajskega dvora. Beži k ribniku, ondi odveže ladjico, skoči vanjo — in eden, dva, tri — vesla k otoku.

Grof si je baš zapisoval v knjigo, kar je zapazil ponoči iz zvezdarnice na zvezdah. Jako se začudi, ko ga pri tem delu ob tako nenavadni, rani uri zmoti trkanje na vrata. Odpre jih, a še bolj se začudi, ko zagleda pred durmi Vaška, ki je v zadregi z nogama mencial, v rokah pa mečkal in mel čepico in čudno z očmi utripal, kakor da bi ne mogel grofu pošteno pogledati v obraz.

»Ti si tukaj?« reče grof, smeje se Vaškovi zadregi. »Kakor vidim, se bojiš vstopiti. Da prihajaš ti sem in še tako zarana, mi je dokaz, da se je pripetilo kaj posebnega. No, le vstopi, ne boj se ter mi povej!«

Ko bi Vašek ne bil od strahu povесil oči, bi ne stopil kar tako brez ovinkov v sobo za grofom; a ker je gledal k tlom, ni videl okolo sebe stojećih človeških in živalskih okostnic, steklenic z gadi in kuščarji v špiritu, čudnih pajkov in hroščev v steklenih stenskih omaricah. Zato se ni ustrašil in je vstopil.

Grof sede ter vpraša iznova: »S kakšno novico torej prihajaš k meni?«

Vašek zardi tja do razježenih las, a hitro se ojunači ter sune naglo te-le besede iz sebe: »Milostljivi gospod, prišel sem vam povedat, da vam je sinoči zgorela vaša velika lasulja. Ali jaz je nisem zažgal, milostljivi gospod; Janko je to storil!«

Ko je Vašek izgovoril, se mu je zdelo, da je že prebil največji strah. Mislil je, da je sedaj rešen. Radovedno se začne ozirati naokrog po predmetih, ki jih doslej še ni videl.

»Janko mi je zažgal lasuljo! Aj, aj!«
odgovori grof, maja z glavo in gleda z
nasmehom skozi naočnike Vaška ter nada-
ljuje: »Prav, strogo bom kaznoval razpo-
sajenca! Prav, samo da vem, da je Janko
kriv. A ker si ti, Vašek, tako nedolžen in
resnicoljuben, pojdi sem! Poplačati te hočem.
Pokažem ti namreč nekaj jako imenitnega.
Oglej si tukaj vse in potem mi povej, kaj
se ti zdi izmed teh čudnih reči najbolj čudno.
Glej, ta lepi ptič tukaj — to je čuk; ta drugi
s še lepšimi očmi — to je uharica ali vir.
Tukaj v tej steklenici vidiš volčje srce, a
v tej škatlici zobovje morskega soma ali
požeruna. Ta nogata zver je morski pajek,
a tukaj te okostnice — — no, ali se jih
bojiš? Čemu tudi, saj ti ne store nič hudega!
A najznamenitejše, kar imam tukaj, ti po-
kažem sedaj; vem, da bi tega sam ne uganil.
Glej, največja moja redkost je to.« Pri teh
besedah vzame grof veliko svinčeno utež,
ki je tičala v usnjati vrečici. »Ali veš, Vašek,
kaj je to?«

Vašek začudeno pogledava utež in grofa; ne reče ničesar, temveč mežika v zadregi in grize okrajek svoje čepice.

»Vidim, da ne uganeš,« nadaljuje grof, »in ne čudim se ti, zakaj še sam nisem videl nikoli take redkosti; poslal mi jo je znan učenjak iz tujine. Dragi Vašek, to ni nič drugega nego človeška — hudobna vest, človeška vest, poglej! Učenjak, o katerem govorim, je našel to vest v telesu velikega grešnika v bližini njegovega srca. Tako je težka, da sem bil prisiljen, nanjo pritrditi železni krožek, da mi jo je mogoče dvigniti. Le potehtaj!« Grof dá Vašku v roko to grozno utež in jo pomaga držati, da bi je deček ne izpustil.

»Približno takšno vest ima zdaj Janko,« pravi grof dalje. »Idi, dobri Vašek, in privedi mi sem Janka, da ga pošteno kaznujem; a za njegovo prevažanje vzemi oni veliki brod, na katerem smo semkaj prepeljali slona; mala ladjica bi se potopila s težko vestjo grešnikovo. Idi, dečko, pohiti! Čakal bom na vaju!«

Grof sede k pisanju, kakor da bi Vaška več ne bilo ondi.

Ali Vašek se ne gane. Obledi, izbulji oči in stoji nepremično. Hipoma se mu uderó solze po licih. Čim dalje tem groznejše mu je bilo pri srcu, tako da ne more več prenašati strahu. Glasno zaihti in se ne more potolažiti.

»Aj, kaj pa ti je, mili dečko?« ga vpraša grof, kakor da bi ne vedel, kaj Vaška teži. »Čemu tako jadikuješ? No, povej, povej!«

»Oh, milostljivi gospod,« jadikuje Vašek — in že se spusti pred grofom na kolena, »odpustite mi, saj sem jaz tisti veliki grešnik, jaz sem zažgal lasuljo, jaz imam tisto težko vest! Tukaj imam samo malo ladjico, brod je na onem bregu, ne morem od tod, zla vest bi me potopila! Oh, milostljivi gospod, usmilite se me in pošljite po brod koga drugega, ki ima čisto vest! Jaz ne morem v ladjico!«

»Tako! Kaj slišim! Ti si tisti, a si vse zvrnil na Janka?« ga kara grof ter se

pretvarja tako čudno, kakor da bi prej ne bil spoznal, da ga je Vašek nalagal. »To je, dragi Vašek, slabo zate! Lasuljo zažgati je dovolj velik prestop, ali vendar ne tako ogromen, da bi te potopil; saj si brez škode priplul semkaj. Tukaj si pač zakrivil večjo krivdo, zakaj zatožil si nedolžnika ter proti njemu krivo pričal. To je tisti grdi in težki greh! Zdaj torej ne vem, kako se pogodiš s svojo vestjo!«

Vašek zaplače tako močno, da se je smilil zvitemu grofu. »No, veš kaj, Vašek, ker si svojo krivdo priznal, se je tvoja vest olajšala. Ako svoj prestop v resnici obžaluješ, potem tvoja vest ni več tako težka, da bi te ladjica ne prinesla na breg. Pojdi, poskusiva! Sam bi rad videl, če se težka vest olajša z resnicoljubnim priznanjem in z odkritosrčnim kesanjem. Pojdi, preplujva z ladjico skupno in hitro ribnik!«

Zaman joče in prosi Vašek, zaman spenja roke; grof ne odneha, sede v ladjo, a naj se Vašek trese kakor trepetlika, hočeš —

nočeš, moral je tudi v ladjo. Grof vesla, a dečko se drži obupno za ladjin rob, misleč vsak trenutek, da ga težka vest potegne zdaj in zdaj na dno ribnika.

A nič se mu ni zgodilo. Strah je bil edina kazen, ki mu jo je prisodil grof za njegovo lažnjivo obrekovanje. Ko sta priplula k bregu, ju je že pričakoval objokani Janko, ki se je sam ovadil ter priznal, da zasluži kazen za včerajšnjo predrznost.

»Premislim si, kako naj tudi tebe kaznujem,« reče grof in odide od dečkov. Ali tudi Janka ni kaznoval z drugim kakor z grožnjo in s strahom, ki ga je moral grešnik nekoliko dni prenašati. Šele, ko se je prepričal, da se vedeta dečka mirno in poslušno in da posebno Vašek zapušča svojo prejšnjo razbrzdanost, mu pove grof, da je bila tež, ki mu jo je bil dal v roko, navadni utež, ali ona druga večja teža, katera je Vaška na ladji težila — ta je bila prava, zla, težka vest.

Da bi pa nikdar več ne občutil težke vesti, ni bil več Vašek predrzen ter tudi ni nikoli več svoje krivde zvrčal na druge ljudi.

and the present day the world is
 full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day

and the present day the world is
 full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day

and the present day the world is
 full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day

and the present day the world is
 full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day

and the present day the world is
 full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day

and the present day the world is
 full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day
 is full of the same / and the present day

Mačka z rdečim ovratnikom.

Španska povest.

Slovenski mladini priredil **Dragotin Jeranko.**

Krasno pomladansko jutro je. Zapustimo pusto zidovje mesteca ter stopimo v cvetočo prirodo. Ptičice nas spremljajo s svojim drobnim žvrgoljenjem; posebno lahkokrili škrjanček kaj glasno drobi svojo pesemco ter se dviga v višino, češ, meni je ta svet premajhen. Tudi nekateri metuljčki že zapuščajo svoje zavetje ter krožijo po svežih, rosnih cveticah. Na levi strani zapazimo velik gozd z mogočnimi drevesi, ki ponosno dvigajo svoje temnozelene vrhove proti jasnemu nebu. Na desni strani šumlja čist potoček, po katerem se igrajo drobne in brhke ribice. Ob potoka levem bregu opazimo krasen drevored z velikanskimi lipami, ki se baš razcvitajo. Seveda nas ta drevored močno mika, čeprav bi radi tudi oni lepi gozd počastili

s svojim obiskom. Mahnimo jo torej po drevoredu! — Močna vonjava se razprostira pod temnimi, mogočnimi drevesi. Čebelice pa prijetno šume po cvetju. To prijetno šumenje nas spremlja po drevoredu, ki je dolg dobre pol ure. Hipoma pa drevored preneha ter se spremeni v nizko, različno cvetoče gosto grmičevje, med katerim so lepa polja, posuta z belim peskom. Prišli smo v gaj, v katerega sredini se nahaja precej visok vodomet. Koncem tega lepega gaja pa zapazimo lepo zgradbo, podobno majhnemu gradiču. Ta hiša je bila obrastena z bršljanom. Stanovala je tukaj bogata rodbina iz bližnjega mesteca, seveda le v poletnem času. Ravno v tem času, ko smo dospeli do gaja, je bila zbrana v hiši pri zajtrku družina: gospod, gospa in dvoje otrok, t. j. devetletna Marjetica in sedemletni Ivanek. Otroka sedita blizu mlade gospice, ki je bila njih vzgojiteljica in ki se ji je koj na prvi pogled poznalo, da je tujka. Otroka povprašujeta venomer svojo učiteljico, ki sta ji bila jako udana,

zdaj o tej, zdaj o drugi stvari. Hipoma se skloni Marjetica proti gospici ter vpraša s prosečim glasom: »Kdaj pa nam poveste, gospica, tisto povest o dečku in mački z rdečim ovratnikom?«

Gospica se nasmehlja in reče: »Kar sem obljubila, gotovo tudi storim. Ker si vedno tako pridna, hočem sedaj povedati to obljubljeuo povest; tudi Ivanek sme poslušati!«

Gospica začne pripovedovati in vsi verno poslušajo njeno pripovedovanje:

»Španija, kjer sem rojena, je krasna dežela. Tam so dolga poletja z večnim zelenjem in cvetjem. Posebno lepo cvetejo oranže, katerih vonjava je posebno prijetna. Noči so tam krasne in mile. Ljudje se tudi navadno sprehajajo ob luninem svitu in milih glasovih mandoline *), narodnega glasbila, s katerim spremljajo petje narodnih pesmi.

*) Mandolina je glasbilo, podobno tamburici.

»Na Španskem,« pravi tujka dalje, »so velika mesta. Ker pa bogatinom in plemenitašem ne ugaja vedno mestno življenje, imajo na kmetih velika posestva in krasne gradove, kjer prežive večino poletja.«

»A na tem svetu ni nič večnega. Tako izginejo tudi ljudje. Rod za rodom izumrje, in njih posestva ostanejo neobdelana, a krasni gradovi stoje osamljeni.

Blizu mesta, kjer smo mi živeli, je stal tudi tak star, a še lep, pa vendar zapuščen grad sredi jezera. Bilo je to mogočno, štirivoglato zidovje z velikimi stolpi. Če rečem, da je bil ta grad zapuščen, ne menim, da ni nihče stanoval v njem. Le gospoda ni več v njem prebivala. Lastniki gradu se niso brigali za svojo lastnino. Mnogo let ni nihče izmed njih prekoračil grajskega praga.

Gospoda je prej bivala v prvem nadstropju, kjer je mnogo dvoran in manjših sob. Dolgi hodniki so se krožili ob sobanah, in če smo otroci časih skakali po njih, je

odmevalo od vseh kotov, kakor bi prihajal regiment vojakov.«

»Torej ste tudi vi stanovali v gradu? Ah, to vam je bilo lepo!« se oglasi Marjetica. »Igrali ste se na velikih hodnikih in vozili v čolnu po jezeru — o kako krasno!«

»Stanovala nisem v starem gradu,« odgovori tujka, »pa bili smo večkrat tam, zakaj oskrbnik, ki je oskrboval vse tisto posestvo in stanoval v pritličju, je bil prijatelj mojega očeta. Otroci smo smeli tedaj večkrat priti tja v grad, kjer smo se igrali po dolгих hodnikih prvega nadstropja. Posebno pa so bili oskrbnikovi dečki tako srečni, da so se lovili po imenovanih hodnikih. Deklice se nismo tako upale, zakaj bale smo se, da bi tam ne videle kaj strašnega kar je v zvezi s to dogodbico, ki jo sedaj povem.

Bila je nekoč v gradu ženitovanjska gostija. Možila se je namreč domača edina hči z bogatim in značajnim možem, ki ga je jako spoštovala. Mnogo gostov je bilo zbranih v veliki dvorani. Bili so ti gostje

večinoma sorodniki in bližnji plemenitaši. Godci so igrali, kupice žvenketale, napitnice se napivale. Med tem vriščem in veseljem pa vstane lepa nevesta, se smehljaje poslovi od svojega ženina, da bi se malo razvedrila na svežem zraku. Nevesta izgine iz dvorane, ne da bi bil to kdo posebno opazil. Le služabniki v stranskih sobah jo vidijo korakati skozi sobane. Zunaj na hodniku so tudi opazili njeno visoko postavo v beli opravi, ko je šla navzdol proti grajskemu stolpu, kjer se je nahajala grajska kapelica, ki so jo redkokdaj obiskali. Nevesta se je napotila tja, da bi opravila kratko molitev.

V dvorani je rasla veselost med gosti. Plesali so, pili in si napivali. Tako mine ura za uro, a nevesta se ne vrne. Ženinu se je čudna zdela dolga nevestina odsotnost. Vstane ter gre k njeni materi in povprašuje po nvesti. Mati ostavi dvorano, da pogleda po svoji hčeri. Mislila si je, da je hči v svoji sobi, kjer se preoblači, zakaj bila je še poprej v poročni opravi. Služabniki in služabnice

so jo videli iti tudi še tako opravljeno. Nosila je dolgo, belo svilnato obleko in krasen venec na glavi. — A videli so jo zadnjikrat!«

»O,« se začudi gospod, »zadnjikrat so jo videli? — Vi se šalite, ali nam pa pripovedujete kako pravljico.«

»Ne šalim se, pa tudi pravljice ne pripovedujem,« odgovori gospica. »Kar vam pravim, se je v resnici dogodilo. Seveda je to nekaj jako čudnega, da se nevesta izgubi v domačem gradu, a vendar se je to zgodilo.«

Ko mati ne najde svoje hčere v njeni sobi, in ko jo tudi njene služabnice zagotové, da že dolgo čakajo nanjo, jo gredó vsi iskat na tisto stran, kamor so jo videli korakati. Veliko spremstvo se napoti iskat nevesto. Ženin je bil seveda tudi med njimi. Na hodnikih, na stopnicah, na dvorišču, pod milim nebom — povsod so izpraševali po nji — a nihče je ni videl iti iz grada. Šli so k jezeru. Pregledali so vse mnogobrojne čolne — a o nevesti ni bilo ne duha ne sluha.

Vrnejo se zopet v grad; preiščejo vse kote, posebno pa tiste prostore, kamor so jo videli iti. Prišli so do kapelice. Pa težka vrata so bila zaklenjena in zapahnjena. Poslali so iskat ključe, ki so jih pa komaj našli, ker jih že bogsigavedi koliko časa niso rabili. Odprli so zarjavele ključavnice, a med tem se je že tako zmračilo, da so morali z bakljami preiskati kapelico. Vsak kot pre-taknejo — a vse zaman! Tu je stal oltar, ves pokrit z debelim prahom, tam so stali bogati sedeži za grajsko gospodo in klopi za služabništvo. V kotu je samevala spovednica. Vse to so natančno preiskovali, pa neveste ni bilo nikjer! Vsi se vrnejo močno poparjeni nazaj. A iskanje je trajalo še drugi in tretji dan. Iskali so noč in dan. Vso okolico vsestransko preiščejo, pa vse zaman — nesrečna nevesta je izginila!

Brezkončna žalost se polasti staršev nesrečne neveste, takisto ženina, ki je celó mislil, da je to samo kaka nesramna igrača. A temu ni bilo tako! Videlo se je pri nesrečnih

starših, ki so se po tem žalostnem dogodku za vselej zapustili nesrečni grad ter se preselili v Madrid, kjer so imeli svojo palačo. Tukaj so živeli mirno in tiho kakor v samostanu. Do zadnjega diha so žalovali po svoji izgubljeni hčeri.«

»Ali je bila ponesrečena hči njih edini otrok?« vpraša gospa.

»Ne, imela je še mlajšega, a slabotnega bratca, ki je pa umrl poprej nego starši. Veliko imetje so volili starši zetu, ker niso mogli dognati, na kak način je izginila njih hči. A mož nesrečne mlade žene ni maral dedščine. In imetje je nato pripadlo državnemu oskrbništvu.«

»Čudno, da se ni oglasil nihče izmed sorodnikov,« opomni gospodar.

»Pustimo mrtve in njih bogastvo,« reče gospa, ter prosi gospico, naj nadaljuje. Preden se pa to zgodi, reče še Ivanek: »O mački z rdečim ovratnikom pa še nismo ničesar slišali?«

»To vse še pride,« reče tujka, »zakaj kar sem povedala doslej, je bil prvi del moje povesti.«

»Hvala Bogu,« reče gospod, »sicer bi bil prežalosten konec.«

»Po tem žalostnem dogodku je preteklo skoraj sto let,« nadaljuje gospica, »in to, kar se je zgodilo kesneje in kar vam povem, sem doživela sama. — Zdaj tudi veš, Marjetica,« se obrne vzgojiteljica proti deklici, »zakaj je bilo prvo nadstropje omenjenega gradu prazno in zakaj se ni oglasil nihče izmed sorodnikov v gradu, odkar so zaman iskali nesrečno nevesto. Ženin izgubljene neveste je sicer nekaj let še pridno preiskaval grad, toda brez uspeha! Izginil je tudi on daleč nekam v tujino z žalostnim srcem. Nihče ne ve, kje počivajo njegove trudne kosti.

Oskrbnik, ki sem ga že prej omenila, je imel tri dečke in dve deklici, s katerimi smo se otroci iz sosesčine večkrat igrali ter se lovili in skrivali po pustih grajskih hodnikih.

Najstarejši oskrbnikov deček je bil dvanajst let star. Bil je prav živahen in razposajen otrok. Imeli smo ga za voditelja vseh iger, zakaj večkrat si je kako igro sam izmislil. Bil je pa pri vsi razposajenosti prijazen in dober z drugimi otroki, pa tudi ljubljeneц svojih staršev. Posebno spretno se je znal skrivati. Našel je vedno kotiček ali luknjo, kjer ga ni nihče mogel najti. O svojem tajnem skrivališču pa ni povedal nikomur ničesar.

Njegov oče je večkrat s smehom rekel: »Če ne hodi deček skozi zidovje in zaprta vrata, kamor ne more nihče priti, je gotovo to, kar zna, čaranje!« Tako govorjenje je Ivanu — tako je bilo dečku ime — jako prijalo.

»Da, da,« je rekla mnogokrat njegova mati, »Ivan je gotovo čarovnik, zakaj drugače bi ne bila naša velika, črna mačka z njim tako prijazna, ko je vendar pred vsakim drugim tako plašna; za njim pa hodi kakor krotak psiček.«

»Seveda,« reče nato oče, »mačka mu tudi pokaže marsikatero skrivališče.«

»O, zdaj pa pride na vrsto mačka,« reče veselo Marjetica ter si mane ročice, »sedaj bo pa povest še enkrat tako lepa!«

»Neko nedeljo popoldne — tega ne pozabim nikdar,« reče tujka, »smo se otroci zopet skrivali po stari navadi. Ivan se je tudi sedaj tako skril, da ga nismo mogli najti. Pustili smo brezvspešno iskanje in posedli v kuhinji okolo ognjišča, kjer smo pričakovali Ivana.

Ali ura za uro preteče, pa Ivana le ni bilo od nikoder.«

»To je pa res čudno,« reče njegova mati v skrbeh. »Kje li je otrok toliko časa?«

Slednjič pa reče slabovoljno: »Pojdite, pomagam vam pri iskanju. Bilo bi vendar čudno, da bi ne našli dečka.«

»Bili smo zgoraj na dolgem hodniku; tam je pred nami smejoč se, tekal ter nas klical, naj ga iščemo,« rečemo otroci. »Kam pa se je obrnil?« vpraša nadalje oskrbnik.

»Proti okroglemu stolpu, kjer je kape-lica,« odgovarjamo mi. »Kolikokrat sem mu že prepovedal, naj ne hodi v oni kraj gradu. Jaz se te strani gradu, kjer se nahaja kape-lica, vedno izogibljem — sam ne vem zakaj,« reče oskrbnik.

»Tistega dne,« nadaljuje tujka, »je nosil Ivan pri sebi svetlordečo, ovratnici podobno reč.«

»O, sedaj pride tudi ovratnica,« vsklikne Ivanek ves razburjen.

»Tudi naše iskanje je bilo zaman. Dečka ni bi nikjer.

Iskali smo ga ves dan, klicali njegovo ime po vsem gradu. Poslali so po ključavničarja, da je odprl zgornje sobane, — a Ivana le ni bilo nikjer. Otroci smo začeli obupno jokati in javkati.

Drugi dan pride več ljudi iz okraja, ki so že zvedeli o tej žalosti, da bi nam pomagali pri iskanju. Vse prostore so odprli in preiskali, pa brez uspeha. Proti noči odidemo vsi objokani v kuhinjo za ognjišče.

Tu nam je star cerkovnik z bližnje vasi pripovedoval o žalostnem dogodku, ki ste ga slišali v prvem delu moje povesti. Med tem starčevim pripovedovanjem se tiho odpró kuhinjska vrata, ki so bila le priprta, in k nam prileze črna domača mačka, ki je že ves dan nismo videli. Mati se vzdigne z glasnim krikom in plane proti mački, zakaj imela je tisto svetlordečo ovratnico okolo vratu, ki jo je imel prejšnji dan Ivan. Čudno se nam je zdelo, da se pusti mačka, čeprav je bila tako plaha, položiti v naročje hišne gospe. Mati joka, gladi in poljublja mačko.

»Kaj je treba storiti sedaj?« tako se poprašujejo vsi. »Zagotovljeni smo bili vsi, da mora biti deček kje v takem kraju, od koder ne more priti, kamor pa gotovo pride mačka po svojih skrivnih potih. Treba je bilo torej slediti mački. Snamejo nato mački ovratnico ter jo dobro nasitijo. Potem vzame gospa s tresočo roko košček kruha in ga obesi s trakom mački na vrat. Mačko spusté pri kuhinjskih vratih, in vsi gremo naglo z

njo, da bi videli, kam gre. In mačka je šla prav počasi, da smo jo lahko dohajali. Mačka gre po spodnjem hodniku in pri zadnjih vratih proti jezeru, kjer je bil navadno privezan čolnič. Mačka se obrne na desno stran in pleza po strmi pečini, na kateri je stal širok grajski stolp. Bil je to tisti stolp, v katerem se je nahajala v prvem nadstropju grajska kapelica. Pečina je bila obraščena z raznim grmičevjem. Preiskali smo to pečino itak že poprej, seveda bolj površno, zakaj vedeli smo, da se nahajajo tam razpokline, ki pa niso bile niti tako velike, da bi mogel najmanjši otrok priti skozi.

V eno teh razpoklin izgine mačka. Oče plane hitro k razpoklini in kliče ime svojega sina. Ali odgovora ni bilo. Kako se pa ustrašimo, ko vidimo mačko priti čez nekaj časa nazaj — brez kruha na vratu. Vendar se ji pa sveti nekaj okolo vratu privezanega. Ko stopimo bliže, vidimo, da nosi ob vratu Ivanov medeni gumb.

Vsi se razveselimo tega znamenja, zakaj vedeli smo, da je Ivan še živ. Oskrbnik veli poklicati nekaj delavcev, da bi razširili razpoklino tako, da bi lahko mož zlezel vanjo. A to delo je šlo le počasi izpod rok. Še le proti jutru drugega dne je bilo mogoče očetu, splaziti se skozi razpoklino, ki je bila na znotraj vedno širja. Rabili so pri tem vrv, ker je šlo globoko navzdol, a skala je bila jako gladka. Koliko je bilo veselje, ko se vendar na večkratno klicanje očetovo oglasi sin! Oče se je spuščal dalje po vrvi navzdol. Kmalu pride na dno, v kleti podoben prostor. Tukaj najde tudi svojega sina že vsega slabotnega. Kako radostno ga vzdigne v naročje!«

»Sta-li pa prišla srečna iz tistega podzemeljskega prostora?« vpraša boječe Marjetica.

»Gotovo, gotovo,« nadaljuje smehljaje se tujka. »Oba sta prišla srečno navzgor, seveda z veliko težavo. Zato smo pa šli tudi potem z velikim veseljem nazaj proti gradu.

Mati in oče sta od radosti jokala in poljubljala svojega ljubljenca. Spravili so ga potem v posteljo, kar je bilo tudi potrebno, ker ga je začela tresti mrzlica. Zaspal je kmalu. A blodil je v spanju grozno čudne stvari: Kako je padal globoko, globoko ... da je bil potem dolgo časa brez zavesti. — Ko se pa zave, tiplje okolo sebe po temi ter začuti, da ni sam v tej votlini, zakaj zraven njega je sedela na kamenu neka gospa v beli svilnati obleki — pa s popolnoma koščenim obrazom ...«

»Pozneje smo zvedeli, da je bilo to vse res, kar je deček blodil v postelji.«

»Ali so preiskali potem vse natančno in našli vzrok tej nesreči?« vpraša gospodar.

»Vzrok tega in prejšnjega še žalostnejšega dogodka so dobili precej, ko je deček okreval. Ta je odvedel starše v prvo nadstropje k onim železnim vratom grajske kapelice. Vrata so bila razdeljena v več delov, ki so olepšani zgoraj z bakrenimi žreblji, spodaj pa z majhnimi školjkami. Deček pritisne

prst na eno školjko, in glej čudo: en del vrat se uda in odpre, da lahko pride ena oseba v kapelo. To je bilo skrivališče Ivanovo, ki ga je enkrat slučajno iztaknil.

»Ko stopi deček v kapelo, obstoji pri vhodu in pokaže na zadnji del oltarja, s katerega je viselo žametno zagrinjalo, ki je pa bilo že precej luknjasto. »Tukaj je bilo!« pravi deček. Dolgo časa si ni upal stopiti k oltarju, pa tudi drugim ni dovolil, da bi stopili tja. Med tem je pa pravil, kolikokrat se je tukaj skrival, pa vedno ostal blizu vrat. Zadnjikrat pa gre iz radovednosti k oltarju, da bi si ogledal bolj natančno zagrinjalo, od katerega je viselo spredaj — kakor je bilo videti skozi luknjico — nekaj svetlega. Ta svetla reč je bil majhen ročaj, ki je pa bil poprej, ko je še bilo zagrinjalo celo, gotovo skrit zadaj. Takrat je prijel za ročaj in morda tudi vlekel, kar pa ne ve več gotovo, in že so se gibala tla pod njegovimi nogami, a on padel globoko, globoko navzdol.

»Tako se je menda zgodilo tudi pred sto leti oni nesrečni nevesti,« reče žalostno gospica. »Najbrže je klečala pri oltarju, ko je molila, ter je prijela po končani molitvi za oni svetli ročaj, da bi laže vstala, a tla so se vdala, in izginila je potem v tisti podzemeljski prostor, kjer so našli Ivana.«

»Ali je pa tudi bilo vse tako, kakor je pravil deček?« vpraša gospod.

»Vse,« odgovori tujka. »Skušali so vleči za tisti nesrečni ročaj, in tla so se v resnici vdala. Po lestvici so šli potem navzdol v podzemeljski prostor ter našli tam v istini ostanke nesrečne neveste.«

»Prostor, kjer so našli nesrečno nevesto, so kesneje izpremenili v kapelico. Sredi nje pa stoji še sedaj mramornata rakev, v katero so položili ostanke ponesrečene grajske hčere. Tudi razpoklino, skozi katero **so prišli do oskrbnikovega sina, so pozneje razširili v okno.**«

»Kaj pa mačka?« vpraša Ivanek, »ali še živi?«

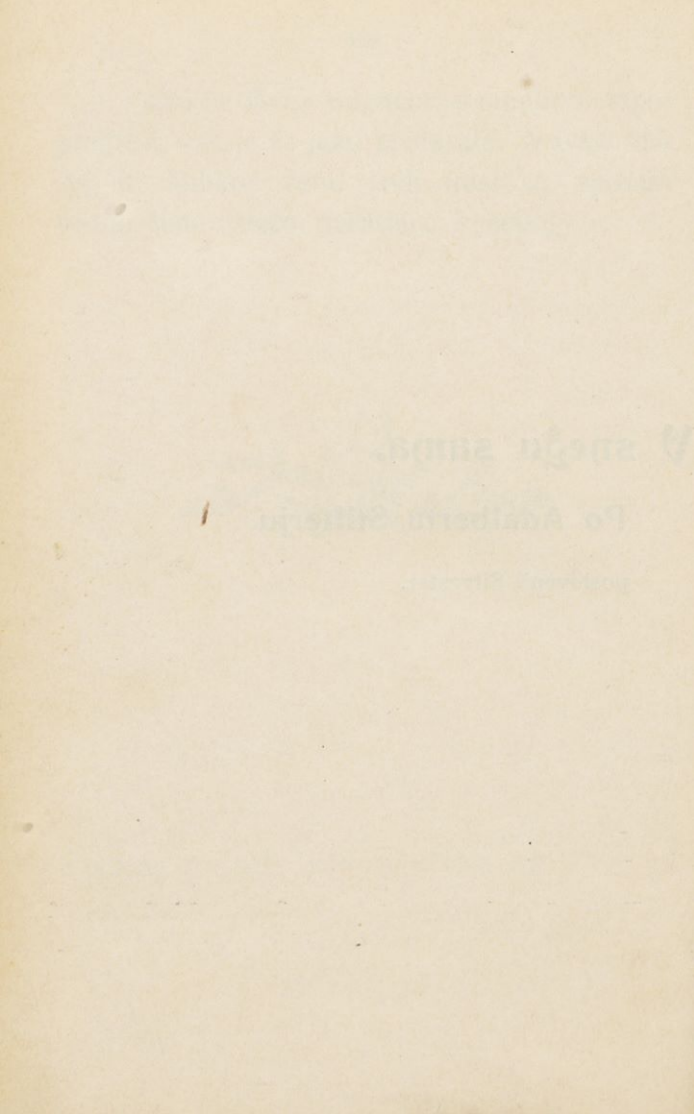
»Ako še živi,« odgovori s smehom vzgojiteljica, »se je že jako postarala. A Ivan živi še, in kolikor vem, tudi nosi za spomin vedno tisto rdečo ovratnico s seboj.«

V snegu sama.

Po Adalbertu Stifterju

poslovenil Silvester.

Bilo je zadnjega dne pred božičnimi prazniki. Ravno se je začelo daniti. Lahka meglica in miren zrak sta naznanjala lep in prijeten zimski dan.

Žena vaškega črevljarja v neki pogorski vasi na Češkem pogleda skozi okno ter reče svojima otrokoma: »Ker bode danes bržčas lep dan in so poti precej trdni, gresta lahko k babici pogledat. Morata pa še prej prositi očeta dovoljenja.«

Otroka, ki sta bila še v posteljici, skočita brž na noge in hitita v stransko sobico k očetu. Ta jima dovoli pohod k babici. Mati ju prav skrbno obleče, a predno odideta, reče še starejšemu dečku: »**Konrad, pazi, kaj ti porečem! Ker gre tvoja mlajša sestra s teboj in si starejši, moraš na njo**

paziti. Dan je zdaj kratek in solnce kmalu zatone. Glej torej, da se predolgo ne zamudita pri babici.«

»Že vem, mati,« odgovori deček, »bodem že dobro pazil na sestrico, da ne pade ali se ji ne pripeti kaj hudega. Z Bogom, mati!«

Deček vzame na ramo torbico, prime sestrico za roko in oba se poslovita od staršev. Mati ju še blagoslovi ter jima želi srečen pot.

Otroka veselo skakljata skozi vas in prideta naposled mimo vrtov in sadunosnikov na prosto ravnino. Solnce je že vzhajalo in je bilo videti skozi megle kot velika rdečkasta krogla. Po celi dolini ni bilo nikjer videti snega, ki je pokrival le najvišje gore v okolici, nižje pa so bile lepo pokrite z zelenimi smrekovimi gozdi.

Ko prideta otroka že na kraj ozke doline, morata tukaj po brvi črez majhen potok. V strugi je bilo le malo vode, kar je bilo znamenje, da mora biti v višjih krajih hud mraz.

Slednjič prideta otroka do gozda in potujeta med drevjem naprej. Cesta je držala že navkreber in čim više sta prišla, tem trdnejša so bila tla. V eni uri dospeta vrh gore. Tukaj so bili našli pred nekoliko leti mrtvega peka, kateri je nosil kruh čez goro. V žalosten spomin so postavili na istem mestu spomeniški steber.

Deklica, bilo ji je ime Zana (Suzana), zapazi prva, da tisti steber ne stoji več. Ležal je namreč na tleh. Otroka sta bila tega zelo vesela, kajti na ta način sta si steber lože ogledala in čitala, kar je bilo zapisanega na njem.

Pot k babici je bila precej dolga in še eno uro sta morala otroka po gorskem gozdu iti navzdol, predno sta prišla v Milovaško dolino. Tamkaj je bila babica doma.

Babica je videla otroka že od daleč in jima je prišla vesela nasproti. Prijela je Zano za mrzlo ročico in peljala oba v toplo sobo.

»Zelo me veseli, da sta prišla k meni. Toda danes se morata kmalu vrniti, kajti

dan je kratek in zrak postaja popoldne vedno mrzlejši.«

Izpraševala ju je, kako se godi staršem, kaj se je zgodilo novega v domači vasi itd. Ko so se vsi trije dovolj nagovorili, preskrbela je prijazna ženica obed. Otroka sta sedla za mizo in jedla, kakor jedo odrastli ljudje, kar jima je posebno dobro delo. Babica ju je bila pa tudi preskrbela s posebno dobrimi jedili.

Po jedi so si vsi skupaj nekoliko odpočili, in ko je prišel čas odhoda, je napolnila skrbna babica dečkovo torbico s tem in onim in mu še marsičesa vtaknila v žepe. Vsakemu je tudi dala košček kruha, da ga pojesta na dolgem potu.

»Tudi za mater poneseta nekaj, namreč nekoliko prežgane kave. V steklenico pa sem nalila dobre črne kave, katera je res pravo zdravilo; nekoliko požirkov ogreje želodec tako, da človek še prav ne čuti zimskega mraza.«

Črez nekaj časa jima reče iti in še pristavi: »Zana, glej, da te ne bode zeblo! Pozdravita mi starše in jim recita, da jim želim vesele praznike!«

Otroka zapustita babičino hišo in se vračata po Milovaški ravnini nazaj proti gori. Komaj dospeta do gorskega podnožja, ko začenja polagoma padati sneg.

»Vidiš, Zana,« reče deček, »jaz sem takoj vedel, da dobimo sneg. Ko sva bila še na potu od doma, je bilo solnce še videti. Zdaj pa je celo nebo tako sivo in prepreženo, da ni solnca celo nič videti. Tudi megla je nad drevesnimi vrhi, kar gotovo naznanja sneg.«

Otroka pa radi tega nista bila žalostna, ampak še veselila sta se padajočega snega; posebno radostna je bila deklica, ako je mogla s svojim črnim rokavom vjeti kakšno snežno capico. Tako sta prišla med goste smreke, ki pa vsled vedno gosteje in gosteje padajočega snega že niso bile več tako temno zelene.

»Ali doma tudi sneži?« vpraša deklica bratca.

»Seveda,« odgovori ta, »saj pa tudi postaja vedno mrzleje, in videla bodeš, da bo jutri naš ribnik celo zamrznen.«

»Prav imaš, Konrad!« In deklica pospeši korake, da more ostati vstric svojega brata.

Oba gresta molče dalje. Sneg je bil že toliko zapadel, da so bila tla bela, a vetra ni bilo, dasi ga je bila prorokovala izkušena babica. Oba sta bila še vedno vesela in brezskrbna ter si nalašč iskala globokejši sneg, da sta le mogla gaziti. V gozdu je vladala grobna tihota. Kmalu je začel sneg padati tako gosto, da ni bilo otrokoma treba iskati, kje bi gazila.

»Ali bodeva zdaj še videla tisti steber vrh gore?« vpraša deklica.

»Čemu ne,« odgovori deček; »a celo bo pokrit s snegom.«

Začela sta počasneje hoditi, kajti hoja je bila vsled zapadlega snega že precej

težavna. Da bi sestrice ne zeblo, zavije jo deček prav dobro v velik robec, katerega jima je bila dala mati.

Še vedno ni bilo vetra, a začelo je tako gosto snežiti, da sta mogla videti le najbližja drevesa. Deklica se prime za dečkovo suknjico in tako je nekoliko ložje šla za njim.

»Ali prideva kmalu do tistega stebra?« vpraša Zana.

»Ne vem,« meni deček; »ne morem spoznati dreves, ker tako gosto sneži, pa tudi pota ni videti. Nič ne dé. Kadar prideva na mesto, kjer leži steber, se obrneva navzdol, in ko se neha gozd, sva pri brvi, od koder ni več daleč domu.«

»Prav imaš, Konrad!« pritrdi deklica. Dolgo sta že hodila in vedno še nista bila vrh gore. Naposled prideta na prostor, kjer ni bilo dreves.

»Jaz ne vidim več dreves!« vsklikne Zana.

»Morebiti je pa pot tako široka,« se oglasi deček, »da jih radi sneženja ne vidiva.«

»Prav imaš,« odgovori Zana.

Črez nekaj časa pa deček postoji in reče: »Midva sva gotovo prišla iz gozda. Počakajva nekoliko in oglejva si kraj — morebiti kaj zapaziva.«

A videti ni bilo nič drugega kot bela tla in sivo prepreženo nebo.

»Veš kaj, Zana,« meni deček, »midva sva na tistem kraju, kjer je bila poleti tista suha trava. Kraj namà je torej znan; saj sem te večkrat peljal tukaj gor. Pojdiva takoj tukaj navzdol!«

»Že prav, Konrad!«

»Dan je res kratek, kakor so rekli mati — pojdiva torej brzo. Prej pa še nekoliko počakaj, Zana, da ti nekaj popravim.«

Pri teh besedah vzame deček svoj klobuk z glave, da ga sestrici in ji ga s trakom pritrdi pod brado. Deklico je namreč robec premalo branil snega, sam pa je itak imel tako goste lase, da so ga mogli varovati snega in mraza. V svoji skrbi za sestrico sleče deček še celo svojo zimsko suknjico

ter jo obleče Zani, sebi pa ogrne Zanina dva robca, da ne bi imel črez roki samo srajčico.

»Mene ne bode zeblo,« si je mislil, »ker bodem krepko stopal in se tako grel.« Brž prime sestrico za roko in oba stopata naprej. Sestrica, ki si sama ni vedela pomagati, je gledala zaupno na bratca, katerega je skoraj težko dohajala.

Toda naj sta hodila kakor sta hotela, vendar nista mogla priti po gori navzdol. Ko sta namreč nekaj časa hodila navzdol, prišla sta na kraje, kjer sta morala iti zopet navkreber. Naletela pa sta še tudi na druge zapreke in težave. Mnogokrat sta prišla k strminam, katerim sta se morala izogniti, tam sta zopet morala po kaki strugi naprej, zopet drugod sta prišla do kake majhne globeli itd.

»Kje sva, Konrad?« vpraša Zana.

»Tega ti pač ne morem povedati, sestrica,« odgovori deček. »Ko bi mogel vsaj nekoliko videti naokrog.« A okoli in okoli

je bilo vse belo in snežilo je še vedno jako močno.

»Čakaj, Zana,« reče deček, »nekoliko bodeva postala in slušala. Morebiti le slišiva kaj iz doline, kak glas, naj si bo od kakega psa, zvona ali mlina. Če kaj čujeva, potem že veva, kam iti.«

Oba postojita nekoliko, a ne slišita nič kakor lastno dihanje.. Po daljšem čakanju gresta zopet dalje.

»Nič ne škodi, Zana,« tolaži bratec sestrico, »ne boj se — spravim te vendar le domu. Ko bi le nehalo snežiti!«

Saj pa Zana tudi ni bila boječa. Dvigovala je svoji nožici, kolikor je le mogla, in sledila bratcu. Ta jo je peljal naprej po belem snegu. Črez nekoliko časa prideta do pečin, skozi katere je držala ozka in tesna pot. Slednjič pustita otroka tudi te pečine za seboj in gresta po beli krajini naprej.

»Mene že oči bolijo, Konrad,« zdihuje Zana.

»Ne gledaj v sneg, ampak v oblake,«
jo uči deček, »Tudi mene že oči bolijo, mo-
ram pa vendar v sneg gledati, ker pazim
na pot. Sicer se pa le ne boj — prideva
že domu.«

»Imaš prav, Konrad!«

Otroka potujeta zopet dalje, a pot ju
ne privede nikjer navzdol. Kmalu čutita pod
nogami mrzel sneg. Vendar gresta pogumno
naprej, dasi nista videla drugega kot sneg
in zopet sneg in nista slišala drugega kot
lastne korake. Sneg ju je bil že tako pokril,
da sta bila celo bela; dobro je bilo, da je
bil suh in tako vsaj nista postala mokra.

Naposled prideta vendar do nekih po-
sebnih oblik. Velikanske ledene plošče so
ležale divje razmetane v ogromnih kupih in
so sestavljale razne podobe. Na mnogo mestih
so bile votline, velike in majhne, čez katere
je visel sneg. Še celo več velikih, temnih
kamnov je bilo raztrošenih med ledenimi
ploščami.

»Zana,« reče deček, zdaj že vem, kje sva. Na tisti visoki gori sva, katero sem ti mnogokrat pokazal iz domačega vrta. Saj veš, kako je bilo pri nas toplo in kako je vse rastlo in zelenelo, kako je bila tudi ta gora spodaj lepo zelena, na vrhu pa še celo sredi poletja bela.«

»Da, da — se že spominjam, Konrad!«

»Saj so nama tudi oče rekli, da ostane sneg na tej gori do konca sveta. Ker torej veva, kje sva, pojdiva po tej gori navzdol, dokler ne prideva do tja, kjer je bila gora poleti zelena videti. Tam je brzčas kak gozd, in ako greva po gozdu še vedno navzdol, prideva gotovo v dolino. Potem sva pa tako kmalu doma v naši vasici.«

Gresta torej med ledom naprej. Bila sta v primeri ledenim velikanom kot dve majhni pičici. Velika struga ju je peljala naprej do neke votline, ki je bila precej topla, a tako čudne modre barve. Tukaj bi si bila lahko nekoliko odpočila, a zbala sta

se tako, da zbežita iz jame ter splezata čez strugo na plano.

»Le pojdiva po ledu dalje,« modruje deček, »enkrat ga mora vendar biti konec in potem greva navzdol v dolino. Že pojde.«

»Prav imaš, Konrad!« pritrди deklica in se ga prime še trdneje.

Res sta šla kmalu nekoliko navzdol, toda ne dolgo in zopet jima cel nasip ledenih plošč zapre pot.

»Le črez, le črez!« navdušuje deček sestrico, »na drugi strani greva zopet navzdol.«

Z vso silo trudita se naprej in si po nekod tudi z rokami pomagata, dokler ne prilezeta na vrh nasipa. Na drugi strani hoteta zopet dol splezati, a — ni bilo nobene druge strani. Kakor daleč sta mogla videti, drugega ni bilo opaziti kakor visoke stene in zopet visoke stene, ki so se divje spenjale kvišku.

»Vidiš, Zana, tukaj ne moreva dalje.«

»Seveda ne.«

»Pojdiva torej nazaj in glejva, da prideva kje drugje dol.«

»Prav imaš, Konrad!«

Vrneta se torej nazaj. Pa kamorkoli se obrneta, nikjer ne moreta z ledenega nasipa. Naposled najde deček vendarle smer, v kateri sta bila prispela na led. Po starem potu prideta zopet nazaj. Toda ledenih plošč vendar ni konca ne kraja, le nekoliko bolj raztrošene so in bolj redke.

Ne daleč od otrok je nekaj plošč z gornjimi deli tako skupaj slonelo, da je bil med njimi lep prostor, ki je bil odprt samo proti eni strani. Ker ni bilo vetra, tudi sneg ni mogel v to majhno ledeno hišico in tla so bila celo suha. Otroka sta se razveselila, ker sta mogla zopet stati na zemlji.

Po dolgotrajnem iskanju in potovanju je bil pa tudi minil dan in začelo se je temniti.

»Zana,« reče deček, »dalje zdaj ne moreva, ker se dela že noč. V temi bi lahko padla ali se zagreznila v kako jamo. Ostaniva

torej tukaj, kjer je varno in še precej toplo. Solnce bode kmalu začelo vzhajati in potem že prideva v dolino. Ali prosim te, nikar ne joči: dam ti vse reči jesti, katerih sva dobila od babice.«

Saj se pa tudi ni jokala deklica, ampak šla je z bratcem v votlino, katera je bila dovolj velika, da sta lahko v njej ali sedela, stala ali pa tudi okoli hodila. Lepo in tiho se je vsedla k bratcu.

»Mati ne bo huda,« ji dopoveduje deček, »ako ji bova pripovedovala o velikem snegu; pa tudi oče ne poreče nič. Če te v roke zebe, drgni in mani jih, kakor si videla pri drvosekih, in takoj si jih razgreješ.«

»Prav imaš, Konrad!« je bil odgovor, kajti Zani je bilo celo prav, da nista šla dalje. Prestani trud je bil večji nego sta si ga domišljala. Torej sta kaj lahko sedela in počivala, dokler se ni začel oglašati želodec. Iz torbice vzameta kruh, orehe in vse te reči, katere sta bila dobila od babice. Kaj dobro jima je dišalo.

»Zana,« spregovori deček po kratkem molku, »stresiva si sneg z obleke, sicer postaneva mokra.«

Oba gresta iz svoje hišice in si otepata sneg raz sebe. Skrbni deček je opravil to najprej pri sestrici.

Polagoma je nehalo snežiti. Otroka stopita nazaj v svojo hišico in se vsedeta. Zdaj šele zapazita, kako sta res trudna in vpehana. Da si želodec celo potolažita, jesta dalje in gledata v večerni mrak.

Kmalu napoči noč, kakor je to v visokih gorah lahko opazovati. Polagoma se tudi oblaki razgube in samo redka megla je bila kakor tenka preproga razpeta po nebnem oboku. Še ta meglica se je začela deliti in otroka sta kmalu zapazila prvo bliščečo zvezdico. Tu pa tam so se zdaj začele tudi druge zvezdice prikazovati in bilo je videti, kakor bi bil ljubi Bog poslal angelja, da prižge lučice na nebu, ki bi naj svetile zašlima otrokoma in jima delale tovaršijo. Res se pa otroka tudi nič nista bala.

Ob tem času pa tudi ljudje začnejo prižigati lučice, namreč na božičnem drevescu ali pa pri jaslicah. Takrat imajo posebno otroci svoje veselje in daleč na okoli so videti žarno razsvetljena okna takih hiš, v katerih se obhaja to veselje. Tudi Konrad je mislil, da bodeta s sestrice videla razsvetljena okna hiš spodaj v dolini. A motil se je. Drugega ni bilo videti kot sneg in led, ki sta se lesketala v nočni tmini. Po vseh hišah, tudi v najubožnejših, so ob tem času dobili otroci darila, samo dva otročiča sta sedela med snegom visoko na gori — sama.

Ko sta nekaj časa molče zrla v daljino in nič drugega videla kot sneg, led in zvezdice, reče deček:

»Zana, spati ne smeš! Ali še veš, kaj nama je pravil oče? Kdor namreč pozimi tako v gorah zaspi, ta zmrzne. To se je zgodilo tudi staremu lovcu, ki se je vsedel na kamen in zaspal. Tako sedečega našli so šele čez štiri mesece.

»Ne, ne! Ne zaspim,« odgovori deklica mirno.

Črez nekaj časa čuti deček, kako se sestrice vedno bolj in bolj naslanja nanj. Že je bila zadremala.

»Zana, spati ne smeš; prosim te, nikar ne spi!« prosi deček.

»Ne — saj ne spim!« glasi se zaspani odgovor.

Deček se ji umakne, da bi se na njega ne naslanjala in morala tako bdeti. Toda Zana je bila že preveč zaspana in hotela je koj na tleh dalje spati. Tega pa deček ni smel pustiti. Prime torej sestrico za ramo in jo strese in kliče, a pomagalo ni nič. Spala je naprej. Mej tresenjem se je deček nekoliko gibal in zdaj je zapazil, kako mu je roka postala težka in kako ga zebe. Prestrašen skoči kvišku. Brž prime deklico še enkrat ter jo močnejše strese.

»Zana, Zana, vstani! Nekoliko bodeva stala in bolje bode.«

»Konrad, glej, saj me ne zebe!«

»Da, da — gotovo te zebe. Le vstani!«

»Tvoja zimska suknjica je topla in me dobro greje,« ugovarja Zana.

»Pomagam ti na noge,« reče deček, toda brez vspeha. Deklica noče vstati in spi mirno naprej. Zdaj pride dečku nekaj na misel. Spomni se namreč, kaj je babica rekla pri njunemu odhodu: »— nekoliko požirkov (črne kave) ogreje želodec tako, da, človek še prav ne čuti zimskega mraza.«

Vzame torej torbico v roke in vzame stekleničico s kavo. Mnogo se je trudil, predno je mogel izvleči zamašek. Prikloni se k Zani in ji reče: »Tu imaš kavo, katero bi imela nesti materi. Pokusi je nekoliko, in takoj ti bode topleje. Mati nama jo že da, ako le izvé, čemu jo rabiva.«

Deklica, ki bi bila rajši počivala, se brani. »Ne, ne, saj me ne zebe!«

»Le vzemi nekoliko,« sili deček, »potem smeš spati.«

Obljuba je imela vendar nekaj vspeha in Zana napravi nekaj požirkov. Tudi deček

pije nekoliko. Nikoli še nista otroka pila tako močne kave in ta je na nju vplivala tako dobro, da sploh nista mogla več zaspati. Suzana je bila nakrat vsa živa in je priznala, da ji je res hladno in da jo je kava že začela greti po želodcu in po vseh udih. Zdaj sta bdela oba in se pogovarjala o različnih rečeh; na spanje pa sta pozabila oba.

Polagoma se je približala polunoč. Po vseh cerkvah so zvonovi na daleč okoli oznanjevali čas, ob katerem je bil rojen naš zveličar Jezus Kristus. Tudi orglje so slovesno odmevale v prenapolnjenih hišah božjih. Samo ta dva otroka tukaj na visoki planini nista o vsem nič slišala.

Kava je bila vsa popita in, čeravno je Konrad imel vedno in vedno nesrečnega lovca v mislih, vendar ga je začel zaspanec tako siliti, da ga ni bilo moč premagati. Otroka bi bila gotovo zaspala in zmrznila. V tej sili pa je prišel ubožcema Bog na pomoč in jima odvzel zaspanec.

V grobni tihoti zaslišita otroka nakrat strašno pokanje. Bilo je slišati, kakor bi se bila zemlja razgrnila. Še dolgo potem se je ta glas razlegal po ledu okoli. Otroka, ki sta z odprtimi očmi in usti zrla pred se, si nista vedela razložiti tega pokanja, katerega je povzročal led. Kako pa sta šele začela gledati, ko sta zapazila daleč tam na nebu neko posebno luč. Bila je nekoliko zelenkaste barve in je postajala vedno svetlejša, tako da so zvezde daleč na okrog obledele. Daleč po nebu je bil videti odsev te posebne luči, dokler ni polagoma zopet zginila. Bila je polarna luč, ki se pri nas le redkoma prikazuje.

Davno že ni bilo nič več videti, davno že nič več slišati, a otroka sta še vedno slušala in gledala proti nebu. Polagoma pa se je jela na vzhodu oglašati zora. Nebo je začelo rumeneti in videle ali vsaj razločile so se že oddaljene gore.

»Zana, dani se!« vzklikne deček ves vesel. »Zdaj pa le pojdiva.«

»Že grem,« odgovori deklica.

Otroka vstaneta in skušata svoje otrple ude. Čeprav nič nista spala, vendar ju je jutro nekoliko okrepčalo. Deček vzame zopet svojo torbico na rame in popravi sestrici suknjico. Še enkrat se ozreta po votlini in potem jo zapustita.

Daleč na okoli ni bilo nobene doline. in preostajalo jima ni drugega, kakor udati se v božjo voljo in dalje potovati.

Gresta torej dalje in vedno dalje. Njuna edina želja je bila priti na kak kraj, od koder bi se videlo v kako dolino, kjer prebivajo ljudje. Snežne ravani pa ni bilo ne konca ne kraja. Solnce je že vzhajalo in je obsevalo le sneg in tu in tam led. Vedno sta še neutrujeno korakala naprej. Ko pa prideta vnovič do strašnih ledenih nasipov in kupov, reče Konrad: »Veš kaj, sestra. Zdaj ne greva več med led, ker je nama tak pot pretežaven in brezvspešen. Pojdiva okoli. Enkrat prideva vendar v kako dolino, kjer so ljudje. Ako tem poveva, od kod sva, nama

že pokažejo domov. Kadar bova pa doma, bo pa itak vse dobro.«

Toda ostalo je vse le pri besedah, kajti ko prideta okoli ledenih nasipov in navalov, je bila okolica zopet velika ravnina. Skoraj sta že obupala. Slednjič se oglasi deček: »Poskusiva iti tja nazaj, odkoder sva prišla včeraj. Na tak način morebiti le najdeva tisti steber in od njega pot v našo dolino.«

Sestrica je seveda bila voljna vse storiti, kar ji je bratec svetoval. Pa tudi tega pota nista mogla najti, čeprav sta že precej dolgo hodila. V tej veliki sili obstojita oba in se spogledata. Zdaj si tudi deček ni vedel več pomagati in solze so mu silile v oči. Nekaj časa poslušata in gledata, a ne vidita in tudi ne slišita nič.

Nakrat pa se zdi dečku, kakor bi bil videl daleč tam v snegu skakljajoč ogenj, ki se je nekaj časa svetil in zopet zginil. Kmalu sta ga zopet oba videla in dozdevalo se je jima, kakor bi se polagoma bližal. Postajal je vedno večji in večji in ni več za dolgo

izginil. Črez nekoliko časa slišita oba rahel in zategnjen glas, kakoršnega sta večkrat slišala iz pastirskega roga. Otroka nista vedela, kako jima je, toda oba sta zakričala kakor z enim glasom in na vso moč. Zopet slišita glas in še enkrat zakričita oba. Ko pa še tretjič slišita glas veliko močnejši, spoznata tudi reč, ki se jima je dozdevala kot ogenj. Bila je namreč precej velika rdeča zastava, s katero je nekdo mahal.

»Zana,« se razveseli Konrad, »to so ljudje iz najine vasi! Poznam rdečo zastavo.«

Deček je imel prav.

Kolikorkrat sta otroka slišala rogov glas, tolikokrat sta tudi glasno zakričala. Ljudje so se bili naposled že tako približali, da sta jih lahko spoznala. Bili so res iz domače vasi in sicer sosed Filip in njegova dva sinova, gozdar in še nekateri drugi.

»Bodi Bog hvaljen!« vsklikne Filip. »Glejta, ljubčka, cela ta gora je polna ljudi, ki vaju iščejo. Zdaj mora nekdo zastavo nesti na najvišji vrhunec, jo tam vsaditi in

tudi parkrat vstreliti, da bodo slišali vsi, ki še po drugih krajih iščejo.« Takoj se je izvršilo, kar je sosed Filip odredil. Cela truma se je začela pomikati proti domu. Sredi pota so prišli do neke kočice, kjer poleti stanujejo pastirji, kadar pasejo po planinah.

Tukaj je že čakala mati obeh otrok in jima je prihitela vesela nasproti. Peljala ju je v kočico, kjer je plapoljal ogenj, da se ob njem segrejeta in si nekoliko odpočijeta. Toda samega veselja nista bila nič kaj trudna in hodila sta vedno k vratom čakati, kdaj pride oče.

Vsi ljudje, ki so po gori iskali, so se zbrali počasi pri hišici, in ko se je bližal zadnji oddelek, sta spoznala Zana in Konrad takoj svojega očeta. Vesela gresta mu nasproti.

Črevljar, ki je bil radi svojih otrok v velikem strahu, ni samega veselja mogel spregovoriti. Vzel je svoja otročiča za ročice in ju peljal v hišico. Tamkaj stopi v sredino zbranih, in reče ginjenim glasom: »Sosedje, prijatelji, zahvaljujem vas!« Stari Filip pa

odgovori: »Nam nisi hvale dolžan, ker smo storili le to, kar nam je velelo srce. Hvalimo pa Boga, da včeraj zvečer ni dal vetra, kajti nastali bi bili zameti in otroka bi bila gotovo zgubljena. Sneg je včeraj res močno padal, a tako lepo brez vetra, kakor se to zgodi le redko, morda vsakih sto let.«

»Da, hvalimo Boga!« so vskliknili vsi s črevljarjem vred.

Črtice iz življenja

slavnih mož.

Nabral Podravski.

Ruski car Aleksander I. je nekoč potoval po južnih pokrajinah svoje države. Pri neki vasi se je ločil od služabništva ter se sešel s starko. Ko ta zagleda uljudnega vojaka, ga vpraša, ali ji nemara prinaša denar od njenega sina. Carju je bila vseč prosto-srčnost in zaupljivost postarne ženske, torej jo vpraša, kdo in kaj je njen sin.

Starka mu pripoveduje, da je že nad trideset let vdova, a njen sin služi na carskem dvoru ter ji pošilja po dvajset rubljev vsako leto. »Deset rubljev mi je že poslal, deset pa mi jih ima še poslati po nekom izmed carjevih služabnikov,« doda še žena.

»Veš kaj, starka,« ji svetuje car, »zahtevaj ta denar od tega gospoda, ki ti ga pokažem; ta ima tvoj denar.«

Med tem dospe carjevo služabništvo in z njim vred tudi grof Orlov, ki ga pokaže starki. Orlov, ničesar sluteč, se je močno čudil, ko je starka zahtevala od njega denar. Car, smehljaje se, je naročil Orlovu, naj odšteje starki šestdeset rubljev, ki jih ji je poslal sin Ivan. Orlov je takoj razumel, da je to šala, in takoj je odštel starki šestdeset rubljev. Toda vdova ni hotela vzeti denarja.

»Zakaj nečeš denarja?« vpraša car.

»Ta denar ni pošteno zaslužen,« odvrne starka razjarjena. »Moj Ivan ima le osemdeset rubljev plačila na leto, torej si ni mogel toliko prihraniti!«

Ženica je bila carju močno všeč. Povedal je starki, kdo je, ter ji obljubil, da ji bo odslej Ivan pošiljal vsako leto toliko rubljev, ker mu hoče povišati plačo, da bo mogel vrlo svojo mater bolj podpirati nego doslej.

Ko je zaukazal cesar Jožef II. leta 1774., naj bi bil veliki dunajski vrt, »Prater« imenovan, odprt vsem ljudem brez razločka, se je črez to pritožil neki grof cesarju, rekoč, da ne bo odslej že na vsem Dunaju več mesta, kjer bi plemitaš našel sebi enakih ljudi ter se mogel z njimi zabavati. »Pomirite se,« odvrne cesar, »ter si vzemite mene za zgled. Ko bi jaz hotel bivati vedno med sebi enakimi ljudmi, bi moral stopiti v grobišče k svojim prednikom ter bi se ne smel več prikazati na beli dan.«

Aleksander Veliki je imel navado, kadar je moral razsojati kako pravdo, da si je med tožnikovim govorom zatisnil s prstom eno uho. — Njegovim znancem se je jelo to ravnanje dozdevati čudno, zatoorej vprašajo Aleksandra, čemu tako dela. Aleksander odgovori: »Zamašim si uho za to, da mi ostane prazno za obtožencev zagovor.«

Car Peter Veliki se je učil, kakor je znano, ladjetesarstva na Nizozemskem, in ko se je vrnil v svojo državo, je delal dlje časa kot dninar, da je tem ugodnejše zamogel nadzirati delo. V dobi svojega dela v ladjetesalnici je prejemal tudi on kakor njegovi tovariši svojo dnino. Nekoč, ko je prejel plačilo, si je kupil na poti v carsko palačo sira in kruha in, zauživaje ga, stopil v caričino sobano, vrgel veselega lica prislužen srebrni rubelj na mizo ter rekel: »Vidiš, draga Katarina, lahko bi te preživeljal tudi tedaj, ko bi ne bil car!«

Ruski general Suvarov, čigar zmagovito ime so dobro poznali Turki, Poljaki, Italijani in Švicarji, ni samo strogo pazil na vojaški red (disciplino), marveč se tudi sam podvrgel svojim poveljem, prav kakor bi jih bil razglasil kdo drugi, a ne Suvarov. Često so mu torej morali njegovi pobočniki ukazovati v njegovem imenu, in on jih je

radovoljno slušal. Nekoč se je jako razsrdil na vojaka, ki je zanemaril svojo dolžnost, ter ga začel pretepati. Njegov pobočnik, misleč si, da nemara ustreže generalu in vojaku, stopi pogumno k njemu ter reče: »General Suvarov je zaukazal, da ne smemo nikdar dopustiti, da bi nas premagale strasti.« Suvarov je takoj nehal tepsti vojaka, rekoč: »Ker je to zaukazal general, moramo slušati. Kdor premaga samega sebe, je velik junak.«

O M i l o š u O b r e n o v i č u, bivšem srbskem knezu, pripovedujejo marsikaj zanimivega. Ni znal sicer čitati niti pisati, in državne listine je podpisoval zanj njegov mlajši sin M i h a e l O b r e n o v i č, toda vsekako je bil jako bistrega duha, znamenit vojskovodja in poznalec državnih zadev. Značaja je bil takega, da nikakor ni strpel nasprotovanja. Nekoč, ko je bil na Dunaju, je šel rano na izprehod v spremstvu svojega

pobočnika. Poleg ceste, ki drži v »Prater«, zapazi ubožno žensko, ki je prodajala kruh. Hoteč ji dati kaj iztržiti, reče pobočniku, naj vzame od nje hlebec kruha, češ, da ga ji plača. Pobočnik je skušal odvrniti kneza od te nakane. »Vaša Jasnost,« je dejal, »ljudje bi se smejali, da si mora srbski knez kupovati kruha v Pratru.« — Toda knez ni maral za pobočnikove besede; približal se je s konjem k prodajalki, ji vrgel zlatnik, vzел največji hlebec, ga spravil pod pazduho in jezdil dalje. Ko dospeta na griček, spusti hlebček, ki se je daleč zatrkljal, ter ukaže pobočniku, da mu ga prinese. Pobočnik — hočeš-nočeš — je moral slušati. Skoči s konja ter prinese pecivo. »Sedaj ga boš pa nosil ti,« reče Miloš, in pobočnik je moral jezditi s hlebom po najobljudenejših dunajskih ulicah k hiši, v kateri sta stanovala.

Eden najslavnejših mož XVI. stoletja je Poljak Peter Skarga, znamenit govornik

in pridigar, učenjak in temeljit zgodovinar, ki je poleg bistrega razuma imel plemenito, angeljsko srce. Dasi je bil pridigar kralja Zigmunda III., vendar je živel jako skromno. Nekoč je potoval v Levov ter se je ustavil v majhnem trgu. Tu je opazil blizo neke hiše tolpo ljudi. Povprašujoč po vzroku, je zvedel, da se tu prodaja na dražbi orodje ubožnega rokodelca, ki se je zaradi bolezni močno zadolžil ter ni mogel vrniti dolga. »Koliko pa je dolžan?« vpraša Skarga. »Sto zlatov,« odgovore ljudje. Skarga je molčal, ukazal peljati dalje, in ko so se že nekoliko oddaljili, ukaže vozniku, da naj ustavi voz. Nato izvleče iz vreče sto zlatov, jih dá vozniku ter reče:

»Vrni se ter kupi za teh sto zlatov prvo uglednejšo stvar, ki jo bodo tam prodajali.« Služabnik je takoj izvršil gospodarjev ukaz. Uprav, ko je prišel na mesto, so prodajali trinožnik. »Sto zlatov!« zakriči voznik. Vsi ga pogledajo; nekateri so se glasno smejali, drugi pa so dejali: »To je bržkone norec!«

Toda kako so se začudili, ko prodre tujec v kmetiški svoji opravi množico ter ponovi: »Dam zanj sto zlatov!« Po teh besedah položi na mizo denar, ki ga je zahteval upnik. Dolg je bil takoj plačan, nesrečni oče in njegova rodbina pa rešena bede.

1700

Kazalo.

ran Rákuša.	
Ciguljka	7
eter Miklavec-Podravski.	
Pod slamnato streho	21
rásnohorská-Knaflič.	
Težka vest	97
ragotin Jeranko.	
Mačka z rdečim ovratnikom	115
tifter-Silvester.	
V snegu sama	137
odravski.	
Črtice iz življenja slavnih mož	165—174

Narodna in univerzitetna
 knjižnica

COBISS

00000500223

Cena 1 K

